

פירוש אברבנאל לחומש שמות

פרשת תרומה
שמות כה, א – כט, יט

מהדורה מקוצרת של פירוש אברבנאל

בחירה, עיצוב, פיסוק וכתרות: יהודה איזנברג
המהדורה כוללת תיקוני נוסח קלים
השאלות הועברו ממקומם והוצמדו לתשובות
כתרות בסוגריים מרובעים הם הוספת העורך

מבוסס על דפוס ונציה ה' שלט – 1579
<http://www.hebrewbooks.org/44335>

אתר דעת תשע"ה

<http://www.daat.ac.il/he-il/tanach>

3	מעשה המשכן.....
3	פירוש הפרשה, שאלות ותשובות.....
3	שמות כה, א-ט.....
4	[סדר בניית המשכן וחומרי הבניה].....
4	והתחיל במתכות.....
4	[צמר צבוע ועורות].....
5	ועצי שטים.....
5	[בשמים].....
5	[אבנים טובות ופיתוחן על ידי השמיר].....
7	[סיכום הדברים שנידבו למשכן ופשר מספריהם].....
7	[ועשו לי מקדש].....
7	[המשכן וכליו – רמז לעולם וחלקיו].....
8	[כוונת המשכן – דבקות ישראל בשכינה].....
9	שמות כה, י: הארון.....
9	[הרמזים שמרמזים המשכן וכליו].....
13	[הסברים לסמליות שבמשכן].....
15	הערת העורך:.....
15	[המשכן אינו מרמז למושגים עיוניים פילוסופיים].....
16	עניין רמזי המשכן וכליו לדעתי כך הוא.....
16	[מבנה כללי של המשכן].....
17	[ארון הברית והכרובים].....
18	[הפרוכת].....
19	[שלושה מיני שער, ושלושה כלים במשכן המסמלים אותם].....
19	[השלחן].....
19	[המנורה].....
20	[המזבח].....
20	[הישארות הנפש אינה נלמדת מאריסטו].....
20	[הקטורת].....
21	מזבח הזהב.....
21	סיכום.....
21	מזבח העולה.....
22	והכיור וכנו.....
22	ונחזור עתה לפירוש פסוקי הפרשה על דרך הפשט.....
22	שמות כה, י-כב: בניית הארון.....
23	הארון ומה שבתוכו.....
25	הכרובים.....
25	והנה ציוה בכרובים דברים:.....
26	שמות כה, כג-ל: עשיית השולחן.....
26	[הדביר].....
26	[השלחן].....
27	[הובלת השולחן ממקום למקום].....
28	שמות כה, לא-מ: המנורה והנרות.....
30	[הנרות].....
31	[מזבח הקטורת].....
31	אברבנאל שמות פרק כו.....
31	שמות כו, א-ל: בניית המשכן.....
32	[היריעות].....
33	[עורות אלים מאדמים].....
34	שמות כו, לא-לז: הפרוכת, הכפורת והמסך.....
34	אברבנאל שמות פרק כז.....
34	שמות כז, א-ח: המזבח.....
34	מתי נאמר "כאשר הראה אותך בהר".....
35	שמות כז, ט-יט: חצר המשכן.....
35	[הסבר המבנה הכללי של המשכן].....
37	[סדר הצווים להקמת המשכן הוא סדר חינוכי].....
38	[המשכן וכליו משקפים את החכמה מול רדיפת הבצע].....
38	[תפקיד הכהנים – קדושה והוראת ישראל].....
39	[קדושת ישראל והגעתו לאמונות האמיתיות].....
41	[מה חשיבות בלימוד פרשת המשכן והקורבנות?]

מעשה המשכן

פירוש הפרשה, שאלות ותשובות

שמות כה, א-ט

- א וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמַתִּי:
ג וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֵׁת:
ד וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
ה וְעֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעִצֵי שִׁטִּים:
ו שֶׁמֶן לְמָאֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:
ז אַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשׂוֹן:
ח וְעֵשׂוֹ לִי מִקֹּדֶשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:
ט כָּכָל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ:

כאשר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל ולהגדיל מעלת משה עבדו בהנהיגו אותם בעצמו ולא על ידי המלאך שאמר לשלוח לפניו, ציוה אותם שיעשו מקדש ויכינו אותו באופן שתשרה שכינתו בתוכם, ויהיה כבוד ה' על הארון כאשר היה על הר סיני, ומשם יצא הדיבור והקול האלהי למשה כמו שהיה בהר. ולכן ציוה משה שיאמר אליהם שיעשו גזברים וגבאי צדקה שייקחו לשם ה' תרומה, והפרשה שכל איש מהם ירים ויפריש מנכסיו וממונו כאשר ידבנו לבו.

והנה כלל במאמר הזה כוונות.

ראשונה שלא יחשבו שהנשיאים וראשי העדה בלבד מאשר להם יעשו מלאכת המשכן, אבל מאת כל איש אשר ידבנו לבו, קטן וגדול שם הוא, אם ידבנו לבו ייקחו מידו נדבה. **ושנית** שלא יכריחו שום אדם לתת בנדבה הזאת. אבל מאת כל איש אשר ידבנו לבו ייקחו מה שיתן ברצון נפשו ולא באונס.

והשלישי שגם לא ישאלו לשום אדם שינדב דבר מה. אבל הם מעצמם יביאו תרומתם מבלי שאלה. ולכן אמר **מאת כל איש אשר ידבנו לבו תיקחו את תרומתי**, לא שישאלוהו, ממנו אבל שייקחו מידו מה שיתן.

והרביעי שאם אדם יתן את כל אשר לו ויפזר ממונו בזה, לא ייקחוהו מידו כי הפיזור אינו שלמות אבל חסרון.

ואמרו **חז"ל**: **באושה התקינו המבזבז לא יבזבז יותר מחומש**. ולזה אמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו, שבנדיבות שתהיה במוצע בחר ה', לא בפזרנות. ואולי שעל זה קרא אל הנדבה הזאת **תרומה**, שתהיה **תרי ממאה**, כתרומת הקודש. וכפי אלה הכוונות הוצרך לחזור לומר **תיקחו את תרומתי**, רוצה לומר התרומה המופרשת לשמי. כי הדברים פעמים ייוחסו לפועל אותה, ופעמים למקבל את פעולתם. כמו שמצאנו בתפילה: ואני תפילתי לך

ה', שהתייחסה התפילה למתפלל אותה, והתייחסה גם כן לאל ית', כמו שאמר **והבאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי**. ואמר **וזאת התרומה אשר תיקחו מאתם**, להגיד שאלה הדברים שיזכור, ייקחו מהם בתרומה. אבל אם ינדבו ויתנו דברים אחרים, כאלו תאמר ברזל ועופרת, בגדים ודברים אחרים, לא ייקחו מאתם, כי לא רצה יתברך שיתנו אי זה דבר שיזדמן, וייקחו מאתם כמציל מן הדלקה. אלא אותם הדברים שהיו צריכים למלאכת המשכן בעצם ואמת.

והנה זכר אותם הדברים כסדר חשיבותם.

[סדר בניית המשכן וחומרי הבניה]

והתחיל במתכות

שהם מההויה הראשונה, באומרו **זהב וכסף ונחושת**. כי היה הזהב למלאכת כלי הקדש, והכסף גם כן לכלי השרת וגם לאדנים. והנחושת למזבח העולה ולכליו. **ויש מפרשים** זהב וכסף ונחושת לעשות מטבע, ואינו נכון כי הם לא קנו דבר למלאכת הקודש. אבל בא הכל בנדבה כי בה חפץ השם. ומחצית השקל שנתנו כל הנמנים, היה מפני שבא הכסף מועט בנדבה. והיו צריכים אליו הרבה לאדנים, ולכן עשו מהמטבע ההוא אשר נתנו הנמנים, כסף למלאכה, לא שיצטרכו בו למטבע.

[צמר צבוע ועורות]

עוד אמר תכלת וארגמן ותולעת שני

והרלב"ג כתב שהיה כל זה צמר צבוע במראות והצבעים ההם. **ואינו נכון**, כי הצמר קרא אותו הכתוב עזים. אבל התכלת וארגמן ותולעת שני, הם כולם משי.

והתכלת הוא המשי הצבוע בצבע דומה לים,

והארגמן הוא המשי הצבוע אדום,

והתולעת שני הוא המשי שהוא נאה כפי תולדתו, ואין לו צבע אחר.

ושש הוא פשתן מצרי שהוא משובח מאוד במינו, וכשהוא כפול ומכופל ששה חוטים ביחד, נקרא שש או שש משזר. וכשהוא חוט אחד לבדו, נקרא בד. כי בד מורה על היחידי, כמו שש שמורה על ששה. ושם הדבר בעצמו הוא פשתים או בוץ.

ועזים הוא צמר העזים הרך ההווה בעזים סביב שורשי השערות הקשות, שהוא בתכלית הרכות.

והנה לא זכר צמר הרחלים והכבשים, לפי שבארץ מצרים, וגם בשאר ארצות המזרח,

צמר העזים הוא משובח מאוד, וצמר הרחלים הוא פחות ונבזה. והתנדבו אם כן צמר העזים שזור או טווי או פשוט, אך לא ארוג ונעשה בגדים. ולכן יעשו בארצות המזרח בגדים מצמר הכבשים. **ועורות אלים מאודמים** הם עורות זכרי הצאן שהם מאודמים במלאכה בצבע אדום.

אך **עורות תחשים** אמרו **חז"ל** שתחשים היה מין חיה שנמצאה בימים ההם שהיו לה גוונים הרבה.

והרלב"ג כתב שתחשים הם תישים גדולים, שעורותיהם יותר חזקים ויותר קשים ונבחרים מעורות האלים. וע"כ כתב ואנעלך תחש, שהוא הנבחר שבעורות לעשות מנעלים.

ועצי שטים

הוא מין ממיני הארזים, והם עבים וקלים מאוד. ובדרש אמרו שנטעם יעקב במצרים. אבל רחוק הוא שנאמר שהוציאו עמהם והעבירו בים. **והראב"ע** כתב, שיער היה סמוך להר סיני, ומשם כרתו אותם לחצריהם ולסחורותיהם, והתנדבו כל מי שנמצא אתו - הראויים לקרשים. **והיותר נכון הוא**, שהיו באים עמים מכל הסביבות אל מחנה ישראל למכור כל מיני סחורות, ומהם קנו השמן למאור והבשמים ושמן למשחה ולקטורת. כי אין לחשוב שהוציאו כל זה ממצרים. ומהם גם כן קנו עצי שטים.

[בשמים]

ואמר **בשמים - לשמן המשחה; ולקטורת - הסמים**, כאלו אמר ובשמים גם כן לשמן המשחה. ואמנם לקטורת יביאו הסמים, רוצה לומר הנהוגים להקטיר, ולא נזכרו כאן בפרט.

והראב"ע פירש הכתוב כמשמעו: **ובשמים - לשמן המשחה ולקטורת**. כי יכנסו בקטורת נרד וכרכום קנה וקנמון כדברי **חז"ל**. ונכון הוא, כי בשמים הוא שם כולל למזונות שיש בהם ריח ובושם. ולתרופות שאינם נאכלים, יקראו ביחוד סמים. וכמו שהוכיחו **הרמב"ן** מכח הכתובים.

[אבנים טובות ופיתוחן על ידי השמיר]

ואבני שוהם היו שטים מהם לאפוד, ואחד מהם לחושן. **ואבני מלואים** היו כולם לחושן. אמנם מה רצה במלת **מלואים**?

כתב רש"י שעל שם שעושים מושב זהב כמין גומא, ונותנים האבן שם למלאת הגומא

ההיא, נקראו אבני מלואים. והגומא נקראת משבצות. **והרמב"ן** חולק עליו בטענות צודקות. והוא פירש **אבני מלואים** שיהיו אבנים שלמות שנבראו כן, ולא נכרתו ממחצב, ולא נפסל מהן כלום.

וגם דעתו זה בלתי נכון אצלי, כי האבנים היקרות כולם יכרתו ממחצבים, וכאשר יכרתו משם הם מבלי זוהר, והצטרכו בהכרח אל הפיסול והחיתוך וההשוואה, כדי לתת בהם התמונה הראויה והזוהר הראוי. ואיך יהיו אם כן בשלמותן כמו שנולדו? כל שכן באבני החושן היו מפותחות עליהם שמות בני ישראל. ואי אפשר שיהיה זה בהיותם בשלמותם מבלי חיתוך דבר מה. ואף שיהיה הפיתוח על ידי השמיר, כדבריהם ז"ל, בהכרח השמיר יחתוך ויסיר מהם חלקים לצורך הפיתוח.

ומה שפירש הרב **ובחרושת אבן למלאת**, שידעו לפתח פיתוחי חותם באבנים במלואותם, הנה הוא באמת דבר נמנע מעצמו. ובמסכת סוטה (מ"ח) אמרו:

אבנים הללו אין כותבין עליהן בדיו, שנאמר פיתוחי חותם, ואין מפרישין עליהן באיזמל, שנאמר במלואותם. אבל מביא שמיר, ומראה להם, והן נבקעין מאליהם.

הנה ביארו שהיו האבנים נבקעות. ולא היו אם כן בשלמותם בלי חסרון דבר, כי לא אמרו זה אלא להגיד שלא יניפו עליהן כלי ברזל. אבל לא יכחישו שיסירו מהם חלקים מגופיהם בפיתוח.

ולכן אומר אני, שבעבור שהיו אבני השוהם באפוד מועטות וגדולות, שהיו ששה משמות השבטים מפותחים על האבן האחת, וששה על האבן השנית, ולכן היו מונחות באפוד על שתי כתפיו, כל אבן בפני עצמה משובצת זהב בכתף. ולכן [כיוון] שלא היו אבני השוהם אשר באפוד מחוברת זו לזו, לא נאמר בהם במלואותם. אמנם בחושן, שציוה שיהיו י"ב אבנים סמוכות ומחוברות זו לזו, והוא היה קטן, כמו שאמרו זרת ארכו זרת רחבו, והיו בו ארבעה טורים מהאבנים, ועשה החושן כולו מלא אבנים. ומפני שהאבנים ההם היו ממלאים את החושן, נאמר באבני החושן לשון **מלוי**. ולשון הכתוב מורה עליו בביאור, שאמר **ומלאת בו מלואת אבן ארבעה טורים אבן**. שפירש לך שהמילוי היה מרוב האבנים שהיו ממלאים בהנחתם את החושן כולו.

ואמר בסוף זיכרוןם **משובצים זהב יהיו במלואותם**, רוצה לומר שאותו המילוי אשר ימלאו האבנים את החושן, יהיה עם משבצותיהם אחת סמוכה לחבירתה, מבלי ריקות ולא הפרש ביניהן.

ויצא מזה, שהשמיר אם היה שהביאו מרע"ה לפסול את שמות השבטים באבנים, גם כן נצטרך לאבני האפוד כמו לאבני החושן, כי לא הניף ברזל על אחת מהן.

וצדקו דבריהם ז"ל שאמרו בהגדת איכה, **שמיר דאיתי משה לאבני האפוד**. ולא כמו שחשב **הרמב"ן**, שקראו שם את החושן בשם אפוד על דרך העברה. כי באמת דבריהם היו מדויקים ולא נאמרו אלא כפי האמת הברור.

[סיכום הדברים שנידבו למשכן ופשר מספריהם]

והנה זכר בנדבה הזאת חמישה עשר דברים שיבואו בנדבה. ואתה תמצא **שארבעה** מהם היו מהמתכות והדוממים שהם מההרכבה הראשונה מהיסודות, והם זהב וכסף ונחושת, שדבר בתחילת הנדבה, והאבנים היקרות שסיים בזיכרון הנדבה.

וכן זכר **ארבעה** מינים מהצומחים, שהם מההרכבה השנית מהיסודות, והם: השש שהוא הצומח מן הארץ, ועצי שטים, והשמן שהוא מהזית, והבשמים שהם מהצמחים גם כן. וכן זכר **ארבעה** מינים מארבעה בעל חיים המרגישים, שהם מההרכבה השלישית מהיסודות, והם תולעת שני, כי המשי נעשה מתולעים חיים. ועזים, ועורות אלים מאודמים, ועורות תחשים.

וכן זכר מהצבעים **ארבעה**, והם: תכלת וארגמן ושני ומאודמים.

ואמרו אנשים, שהיו הדברים הבאים בנדבה ט"ו, כנגד ט"ו דברים שמהם ובהם הושתת העולם, והם: החומר הראשון, והצורה הגשמית, וארבעה היסודות בצורותיהם, ותשעת הגלגלים.

והיו הרביעיות האלה אשר זכרתי, כנגד המרכבה העליונה מארבע חיות הקודש, וכנגד ארבע רביעי הגלגל, וארבע תקופות השנה, וארבעת היסודות והאיכות והליחות.

[ועשו לי מקדש]

ואחרי שזכר הדברים שיתנדבו, אמר ועשו לי מקדש. [כאלו יאמר לא בקשתי] זה מהם לאסוף הון ועושר רב, אלא כדי שמכל זה אשר יתנדבו יעשו לי מקדש, מקום קדוש, באופן שתחול שכינתי בתוכם כאשר הייתה בהר סיני לעיניהם, כבוד ה' כאש אוכלת, והענן סביבו.

והנה נקרא הבית המקודש בשמות מתחלפים: **אהל מועד**. **משכן ה'**. **משכן העדות**. **מקדש ה'**.

כי הנה נקרא **אהל מועד**, לפי שהיה במדבר בתמונת אהל ביריעות וקרשים. ונקרא **משכן ה'**, מפני שחלה שם שכינת השם. ונקרא **משכן העדות**, לפי שהתורה והלוחות שהוא העדות בין ישראל לאביהם שבשמים היה שם. ו**מקדש**, מפני שלא יבאו שם ערל וטמא, וכמו שאמר **ואת מקדשי תיראו**.

[המשכן וכליו – רמז לעולם וחלקיו]

ואמר **ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן**. להודיעו שיהיה המשכן וכליו רומזים לצורת העולם וחלקיו, ולדרך הישר שיבור לו האדם כדי להגיע לתכלית הצלחתו,

כמו שאבאר ברמזים.

ולפי שהקב"ה הראה למשה בהר סודות המציאות וסידרו, ודרכי התורה ותעלומותיה, לכן הודיעו כאן שהכל היה נרמז במלאכת המשכן. וזה הוא **וכן תעשו**, רוצה לומר מכל אשר אני מראה אותך מטבע המציאות וקישורו וחלקיו, כן תעשון דוגמתו במשכני וכלי עבודתי. **והמפרשים אמרו** שציוהו יתברך בזה, שבאותו אופן שציוה לעשות המשכן וכליו, כן יעשו בית עולמים לדורות. לא שיעשו אותו בשיעורי המשכן, אלא בתמונת הדברים וציורם. **וגם נכון הוא.**

וכפי הפשט, מבלי פנות אל דרכי הרמזים, נראה לפרש מסכים למה שאמרו חז"ל, שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה בהר בראיה מוחשת נגד עיניו את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, כאילו היו שם במציאות מוחשים. והיה הנס הזה אצלי, כדי שיצייר תבנית המלאכה בשלמותה, לצוות אותה כן לאומנים שיעשוה. כי היו הדברים ההנדסיים התלויים בציור הדמיוני, מוכנים ומצויירים עם השגת החוש את מרחקיהם ומצביהם יותר בשלמות ממה שיציירו אותם מפאת הדברים. כי הנה הרעיון לא יכיל הדברים הנשמעים, כמו שיעשה הראות אל הדברים הנראים. וככה היה ויראהו ה' את כל הארץ, כמו שיתבאר במקומו.

ומפני זה היה משה ע"ה שומע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת מבין שני הכרובים בהשגה מוחשת, כי הנה נתיחדו לאדון הנביאים נבואותיו שמה באותו קול מוחש, כדי שיכתוב את התורה באותם הדברים והמילות שהיה שומע מפי הגבורה. והבן זה מאוד כי הוא עיקר גדול בענייני הנבואה ומעלת מרע"ה.

השאלה הראשונה: למה ציוה יתברך במעשה המשכן,

ואמר ושכנתי בתוכם, כאלו היה יתברך גשם מוקף ומוגבל במקום, מה שהוא בהפך האמת. כי הוא יתברך אינו גשם ואינו כוח בגשם, ואיך ייחסו לו מקום, והוא יתברך אמר השמים כסאי והארץ הדום רגלי, **אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי**. גם שלמה אמר על בנין הבית הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי. והם מאמרים סותרים זה את זה.

תשובה לשאלה הראשונה

[כוונת המשכן – דבקות ישראל בשכינה]

הנה התבאר שהייתה כונתו יתברך במעשה המשכן וכליו כדי שתדבק באמצעות קדושתו והכנתו השכינה האלהית בקרב ישראל, ולא ימנעה רוע ארץ המדבר ופחיתות מחוזו. והיה התועלת בשרות השכינה ביניהם, שתדבק בהם השגחת השם יתברך ושמירתו, ושלא יחשבו שעזב ה' את הארץ. ולא יהיו כשאר העמים בארצותם לגוייהם, שהיו

מכחישים ידיעת השם יתברך בפרטים והשגחתו בהם, לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. והגדולים שבחכמיהם גזרו שאי אפשר שיושגו העניינים הפרטיים אלא בחוש ובכח הגשמי, ובהיותו יתברך משולל מכל גשמות, לא ידע הפרטים ולא ישגיח בהם. ויאמרו שבשמים כיסאו, והוא מרוחק מבני אדם במעלה ומציאות.

וכדי להסיר מלבבות בני ישראל האמונות הכוזבות האלה, ציוה שיעשו לו משכן קדוש ומקודש, כאלו הוא יתברך בעצמו ישכון בתוכם. שיאמינו עם זה, כי אל חי בקרבם והשגחתו העליונה דבקה עימהם. וזה עניין **ושכנתי בתוך בני ישראל והתהלכתי בתוכם**; **השוכן אתם בתוך טומאותם** - שהוא כולו משל ומליצה להשראת שכינתו ולדיבוק השגחתו בהם באמצעות ההכנות והקדושות אשר יהיו שמה.

ולכך היו שמה הכהנים הקדושים שעבודתם התמידית הייתה אומנותם. וציוה לשום לפנייהם הכיור וכנו, כמזהיר אותם רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם. ומזבח העולה לשרוף שמה תאוותיהם הגשמיות ויצרם הרע. ובהיכל היה השולחן והמנורה ומזבח הקטורת, כאלו הם כלים לשרת לפני מלכו של עולם. לא שהיה הוא יתברך צריך לדבר מכל זה, חלילה וחס, אלא להשריש בנפשותם כי ה' אלהים מתהלך בקרב מחניהם. וכמו שאמר על דרך השיר **הנה הוא עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים** כל מעשיהם ומחשבותיהם.

וזו עצמה הייתה כוונת מאמרו (ישעיה ס"ו ח') **השמים כיסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי**. רוצה לומר, אין בית ומשכן שצריך אני אליהם, כי את כל אלה ידי עשתה. אבל צויתי לעשותם כדי להשריש בלבותיכם השגחתי. והוא אומר: **ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וגו'** וכן שלמה לזה עצמו כיון בתפלתו.

והותרה בזה השאלה הראשונה.

שמות כה, י: הארון

[הרמזים שמרמזים המשכן וכליו]

י נְעִשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמִתִּים נְחָצֵי אֲרָכּוֹ וְאִמָּה נְחָצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה נְחָצֵי קִמְתּוֹ:

קודם פירוש הפסוקים אשר בפרשיות המשכן וכליו, ראוי כפי העיון הטוב לבאר ראשונה אם יש רמז ונמשל במשכן וכליו, או אם ציוה בו ית' לכבוד ולתפארת הבית בלבד מבלי שום כוונה אחרת.

ורחוק הוא שנאמין שלא היה בזה משל ורמז כלל לדבר אחר, לפי שהיות על הארון שני כרובים בצורת ילדים קטנים זכר ונקבה, והיות להם כנפיים בהיות שאינם בע"ח מעופפים ידמה פועל בטל.

והיות בהיכל מנורת זהב כולה ושבעה נרותיה עליה, ובמנורה שלושה ציורים מתחלפים גביעים כפתורים ופרחים. וכן היות שלושה גביעים משוקדים בכל קנה כפתור ופרח וכפתור תחת שני הקנים ממנה, מלבד מה שהיו במנורה עצמה, היתכן שציוה יתברך על כל זה מבלי רמז והערת מה?
וכן השולחן ולחם הפנים אשר עליו, ולבונה זכה שמונה ימים ואין מי שיאכל ממנו.

אין ספק שהשכל מורה ומחייב שיש בזה הערה והוראה לדברים אחרים זולת פשוטי המאמרים האלה.

ולכן השתדלו **חז"ל** לתת טעמים והערות על קצת הדברים האלה בדרכים שונים. אמרו (שמות רבה ל"ה)

מה למעלה שרפים - אף כאן עצי שטים עומדים; מה למעלה כוכבים - אף במשכן כוכבים. דאמר ר' חייא בר אבא, מלמד שהיו קרסי זהב במשכן נראים ככוכבים ברקיע.

וגם כן אמרו:

מה תורה קדמה לעולם במעשה בראשית, כך הארון במעשה המשכן קדם לכל הכלים. ואמרו גם כן שהייתה המנורה רמז לנפש האדם לזכך עצמה.
וגם בזמן בית שני היו החכמים שבישראל עושים רמזים במשכן וכליו.
ראה דברי יוסף בן גוריון בספר הקדמוניות שעשה לרומיים, מ"ג פי"א ממנו, כתב וזה לשונו:

הנה המחפש ימצא, כי כל אשר נעשה במשכן היה על דמיון הדברים הטבעיים. כי אם ישקיף אל זה השקפת דעת מופשטת מהקנאה והתאוה, יראה כי המשכן שהיה ארכו שלוש אמות היה נחלק לשלושה חלקים:

שני החלקים הראשונים החיצונים נתנה רשות לכהנים ללכת בו. והם רומזים אל הים ואל היבשה שהם מקומות מיוחדים אל האנשים ללכת בהם.

והחלק האחר מהמשכן שהיה קודש הקודשים, רומז אל השמים אשר לא יעבור שם רגל אדם. כי השמים שמים לה', ושנים עשר לחמי הפנים הנתונים על השולחן רומזים אל התחלק השנה ל"ב חדשים.

והמנורה אשר בה שבעה קנים, רומזת אל שבע הפעולות או כוחות שופעות מכל אחד משבעה כוכבי הלכת. ומשבעת הכוכבים האלה תתבאר תנועת הגלגלים. ואמנם היות הקלעים כולם בעלי ארבעה גוונים, ירמזו לטבע ארבעת היסודות:

כי שש רומז אל הארץ, למה שהפשתן צומח בה,

ומראה הארגמן דומה לים, כי הוא עשוי מדם דג מיוחד.

והתכלת רומז ליסוד האוויר,

ותולעת שני רומז ליסוד האש. ומלבוש הכהן, שהיה של שש, רומז אל כללות הארץ, והמלבוש של תכלת רומז לשמים, והרימונים רומזים אל הברקים והלפידים השמימיים, והקול הנשמע מן הפעמונים רומז אל הרעמים. ומעיל האפוד רומז לכל הדברים הטבעיים. ולזה ציוה האל שתהיה אריגתו מארבעה צבעים מעורבים עם זהב, רומז לדעתי אל האור המפוזר בעולם. ואמנם הושם החושן באמצע האפוד, לדמיון הארץ אשר היא מרכז לשמים, והיא באמצעם מכל הצדדים. וחשב האפוד היה רומז אל הים הגדול, או אל ים אוקיינוס, אשר הוא סובב הכל. והנה השמש והירח נרמזים באבני השוהם אשר על כתפות האפוד, ושתיים עשרה אבני החושן, אם שירמזו ל"ב חדש השנה, או אל חגורת י"ב המזלות **הנקראים אצל היונים עגול זודיאקו**. והמגבעות או הכובע ירמוז אל השמים בכלל, לפי דעתי על שם התכלית, כי באופן אחר לא יצדק היות מונח עליו שמו יתברך. והיה מחוקה השם על הציץ ובטס זהב, וזה בסיבת האור אשר הוא באמת אצל השם יתברך. וזה מספיק בביאור אלו הדברים, כי גם בלעדי זה הרבה דרכים יש להורות מעלת נותן תורתנו ית' עכ"ל.

הנך רואה שחכמינו הקדושים האמינו שהיו רמזים ומשל בכלי המשכן ובית האלהים.

קישור לרמב"ם, מורה נבוכים ג, מה – תרגום שוורץ:

http://press.tau.ac.il/perplexed/chapters/chap_3_45.htm

ואמנם **הרב המורה** בפרק מ"ה ח"ג השתדל לתת רמז בכלים ההם, וכתב: שהיו הכרובים להעיר על מציאות השכלים הנבדלים מחומר, לפי שהקדמונים עובדי עבודה זרה לא היה עובר עיונם מהמורגש, והיו חושבים שהנמצא הקדמון אשר לא ישיגוהו ההעדר הוא הגלגל וכוכביו. וכאילו בעניין הכרובים השריש הקדוש ברוך הוא את ההמון להאמין במציאות הנמצאים הנבדלים מחומר, שהוא הדעת האמיתית. וציוה שיהיו הכרובים שניים להורות על ריבויים. כי אם היה אחד בלבד, ידמו הרואים שהוא היה צורת הסיבה הראשונה. ושהושמה המנורה לכבוד ולתפארת הבית, כי הבית בהדלקת המנורה בה יש לה בנפש הרואה מעלה גדולה. ושמזבח הקטורת היה להסיר הריח רע המתילד מהבשר השחוט לקורבנות, עם אותו הקטורת המורח שמה. ואמנם השולחן ולחם הפנים אמר הרב שלא ידע לו טעם וסיבה עד היום ההוא. ושהיה הכיור לרחוץ בו הכהנים, ומזבח העולה להקריב קרבן לגבוה, מפני שהיה זה מנהג עובדי עו"ג הקדומים.

ואתה רואה כמה מהחולשה יש בדבריו אלה. אם במה ששם תכלית הכרובים להשריש העם באמונת מציאות המלאכים הרוחניים. והוא באמת מדע שלא היה להם בו הכרח רב, אלא שידעו את ה' אלהיהם בלבד. ואם במה שחשב שלא תרמוז המנורה בדבר כלל, כי

אם לכבוד ולתפארת. ואם במה שלא מצא מענה לשולחן וללחם הפנים, ואם בטעם הקטורת שזכר כמו שזכרתי בשאלות. וגם בעניין הקרבנות, כמו שכתב עליו **הרמב"ן**.

ואמנם הרלב"ג הרחיב המאמר בביאור רמזי המשכן וכליו. וכתב:

שהיו שני הכרובים מעידים על השכל הפועל ועל השכל ההיולני, ושלזה היו פניהם איש אל אחיו להדבקם יחד, והיו פורשי כנפיים למעלה, לפי שמגמתם לעלות מזה המציאות אל מציאות יותר גבוה. ושהיו על ארון העדות, להעיר שהנבואה תבוא באמצעותם. ושהיה הפרוכת אחרי הארון, להורות ההבדל אשר בין הצורות האלה המשכילות, ובין שאר הצורות ההיולניות, שרומזים אליהם השולחן והמנורה. רק שהשולחן מעיר על הנפש הזנה, והמנורה על המרגשת. ולהיותה יותר נכבדת מהזנה, היה מקום המנורה בדרום, שהוא הימין, והשולחן בצפון שהוא השמאל. ואמר שמזבח העולה ומזבח הזהב שניהם היו מורים על הפסד, אם לא שמזבח הזהב מורה על הפסד האדם, ומזבח העולה היה מורה על הפסד שאר המורכבים. ושלכן בא הציווי מזבח הקטורת סמוך לפרשת התמידין הנקרבים על מזבח העולה תמיד. ואמנם למה היו בשולחן י"ב חלות לחם, התעצם החכם הזה לתת בו סיבה כפי התקופות באמצעות הגלגלים הנוטים והמזלות באופנים רחוקים, והרבה עליו דברים כי לא יכול לו. ואמר ששבעת הנרות שהיו במנורה היו רומזות על שבעת כוכבי לכת, שומרים כוח הנפש המרגשת. והשתדל לבאר המשל הוא בגביעים כפתורים ופרחים, שהם מעירים על הכוחות וחושים פנימיים וחיצוניים. וכן אמר שהיו יריעות המשכן מארבעה מינים, להורות על ארבעת הצורות: דומם וצומח חי ומדבר. ושהיו עשרה, להורות על מספר השכלים הנבדלים שהם עשרה. וכאשר מצא במשכן חמישים קרשים, כתב שהיו כן לפי שיש שם מ"ח גלגלים עם גלגלי הקפה ויוצאי מרכז שלהם, ולהם מ"ח מניעים הנבדלים, ועם השכל הפועל והשם יתברך, היו הנבדלים חמישים.

וכמו שהאריך בזה בפירוש התורה אשר לו, וגם בפירוש ספר מלכים הוסיף עליו דברים.

ואתה עתה ברוך ה' המעיין, ראה גם ראה כמה מהכפל והדוחק יש בדרכיו. והנה לא ראיתי להשיב פה על חלומותיו ועל דבריו, פן תכבד המלאכה הזאת. אך הדברים עצמם יורוך, יאמרו לך כי הבל המה מעשה תעתועים, ושלא כוונה תורה בדבר מהרמזים אשר דמה החכם הזה.

ולהיותו כפי הנראה דרך ישר, והמה קיצרו בביאורו וביישובו על פי הכתובים, ראיתי אני להרחיב המאמר בו ולהשלימו ולהסכים הפסוקים עמו בכל צד שאפשר. ובקצת הדברים אסתייע מדברי המפרשים, כי את הטוב נקבל מהם ומה שלא ימצא באמתחותיהם ה'

יגמור בעדי, ואנכי אשלימהו. ואזכיר המקומות אשר יראה מהם בזה הסיפור הסכמת המעשה הזה ליצירת העולם, אחד לאחד למצוא חשבון. אח"כ אזכור דעתי ואמונתי ברמזי המשכן וכליו, שהוא דרך אחר כפי העיון התורני.

[הסברים לסמליות שבמשכן]

וכה אומר:

המקום הראשון הוא מנדבת המשכן. כי בעבור שהיה המשכן נעשה על תמונת העולם בכללו, כמו שאמרו **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו** כמו שביארתי בראשונה, לכן ציוה יתברך שיעשו המשכן מהדברים שירימו ויתנו בנדבה, בתורת חפץ ורצון מוחלט, לא בחיוב ולא בהכרח. כי כן נברא העולם על צד הרצון והחפץ האלהי, בתורת חסד ונדבה לא על צד החיוב כדברי הפילוסופים. ולכן עשה מזה עיקר גדול בשעת המעשה כמו שיתבאר וכמאמר המשורר (תלים פ"ט) עולם חסד יבנה.

המקום השני ממה שזכר ט"ו דברים הבאים בנדבה ההיא שבהם נשלמה המלאכה לגמרי, כמו שכתוב מרבים העם להביא מידי העבודה למלאכה. כמו שנמצא במציאות שנבראו בנדבת השם תשעה גלגלים והחומר הראשון והצורה הגשמית וארבעת היסודות שמהם ובהם הושתת העולם. ונעשו כל המורכבים שראתה החכמה האלהית לברוא אותם, ושרצה שלא יתפשטו עוד הנמצאים, כמו שאמרו **חז"ל** (חגיגה ד' י"ב) והיו נמתחים והולכים, עד שגער בהם הקדוש ברוך הוא, שנאמר ויתמהו מגערתו.

ודוגמת זה נאמר במשכן אחרי הנדבה ויעבירו קול במחנה **איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה** וגומר, כי היה די במה שהביאו כפי הרצון העליון.

והמקום העשירי הוא מהחצר שציוה שיהיה מוקף מקלעים, והיה לכל פאה מאה באמה וברוחב חמישים באמה, ועמודיהם עשרים ואדניהם עשרים, לרמז לחיים: כי היו מאה אמות אורך, לרמז כי רוב מה שיחיה האדם בעולם הזה הוא מאה שנה, וכמו שכתוב אם יחיה איש מאה. כי הוא רוב שני חייו. ורוחב חמישים אמה, לרמז שעיקר חיי האדם הם חמישים שנים הראשונים מימיו. ואמר ועמודיו עשרים ואדניהם עשרים נחושת, לפי שימי הנערות שהם פרי ימי האדם הם עד עשרים שנה. אמנם היו אדניהם נחושת. לפי שהשחתה והמות גם כן יקרו לנערים ולבחורים פעמים רבות. והיו ווי העמודים וחישוקיהם כסף, לרמז שבכל אלה השנים האדם עם היות תולדתו שפלה ומחומר פחות, תשוקתם והכוסף שלהם היא גדולה ורבה מאוד. ושאר הדברים שזכר בחצר היו לשלמות המלאכה וצרכה.

והתבונן עם זה שהמשכן שיעורו הראשון היא מאה אורך וחמישים רוחב. והיה נחלק לשני חלקים, כל חלק חמישים על חמישים. והיה מוקף זה השיעור בקלעים. אך בחמישים אמה החיצוניים שהיה שם מזבח עולה והכיוור וכנו, היה החצר שהוא מגולה לאוויר. ובחמישים אמה הפנימיים היה אוהל מועד כמו שנזכר בגמרת עירובין, והוא היה מכוסה. והיה זה לרמז שהעולם השפל שהוא עולם היסודות והמורכבים, מהם גלוי וידוע לכל והשגנו עניינו וטבעו. אך עולם הגלגלים שנרמז באוהל מועד, וכ"ש עולם השכלים הנרמז בקודש הקודשים, היו מכוסים ביריעות, ועליהם יריעות עזים, ועליהם בגד מכסה האהל עורות אלים מאודמים ועורות תחשים, לרמז שהם נעלמים ממנו ובלתי מושגים לדעת האנושי.

ולפי שהיה המשכן וכל אשר בו רומזים לנמצא וחלקיו, והיה שהמציאות ממצאו ומנהיגו ושומר אותו ומעמידו הוא השם יתברך, כפי רצונו וחכמתו, לכן זכר הכתוב שהיה המשכן חונה ונוסע על פי ה', כמו שהנהגת העולם וקיומו והישארותו הוא על פי רצונו. וכבר יראה מדבריהם ז"ל שהדרך הזה מרמזי החכמה הוא דרך ישר ובריא אולם. כי הם אמרו (ש"ר פ' ל"ה) **במדרש** רבה

בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מעשה המשכן אמר לפניו רבש"ע יכולין ישראל לעשותו אמר לו אפילו א' מישראל יכול לעשותו שנאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו.

ובמדרש חזית:

אמר הקדוש ברוך הוא למשה. וראה ועשה. אמר לפניו רבש"ע אלוה אני שאעשה כמותו אמר ליה כתבניתו. רבי ברכיה בשם רבי, למלך שנגלה לבן ביתו בלבוש נאה של מרגיליטון, ואמר לו עשה לי כמוהו. אמר ליה, אדוני המלך וכי יכול אני לעשות כמוהו? כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, עשה משכן. אמר לו יכול אני לעשותו? אמר לו וראה ועשה. כשם שאתה רואה למעלה, כך עשה אותו למטה.

ומבואר שהלבוש האלהי אשר לו למעלה הוא תמונת העולם במדרגותיו כולה, והוא נצב עליהם ומנהיג אותם. וכמו שהראה לנביא ישעיהו. ועל אותו הלבוש אמר ושוליו מלאים את ההיכל. והמשורר אמר הוד והדר לבשת. והתחיל לזכור היצירות כולם: עוטה אור כשלמה וגו' ולפי שהאיש החכם בדעתו ורעיוני לבו יכול לצייר תמונת העולם אף על פי שלא יוכל להוציא בפועל בחומרים. לכן אמרו שכל אחד מישראל יכול לעשותו. זה הוא כלל הדרך הזה מהרמז והחכמה.

וכבר יותרו עם מה שביארתי במקומות האלה כל השאלות אשר העירותי בפרשה הזאת. דוק ותשכח.

הערת העורך:

אברבנאל מביא פירושים סימבוליים מפורטים ובהם הוא מסביר את פרטי המשכן וכליו כסמלים למבנה העולם לפי התפיסה המדעית של ימיו.

תפיסת העולם שאברבנאל מציג היא התפיסה היוונית, וכן תפיסה נאו אפלטונית. בתפיסות אלה יש 4 יסודות, עשרה גלגלים ובהם הכוכבים, מסלולים מורכבים של הכוכבים, כאשר הארץ היא במרכזם. השראה של השכל הפועל, הגלגל העשירי, ועוד.

אברבנאל עצמו אינו מאושר מהסברים אלה, והוא כותב "לא היה צריך יתברך לעשות רמז ... לדבר שהיה ידוע ומושג לחכמים מתוך חקירתם... ואולי שיש בו [במחקר המדעי] הרבה שווא ודברי כזב".

להלן דוגמאות מהפרשנות המדעית הסימבולית-מדעית של אברבנאל:

הכפורת לרמז לגלגל העליון, ההיכל רמז לעולם הגרמים השמימיים.

מסגרת השולחן לרמז לסלולתו בגלגל הכוכבים הקיימים,

שבעת קני המנורה רומזים לשבעת הגלגלים אשר לשבעת כוכבי הלכת.

3 גביעים במנורה - 3 תנועות לגלגלי כוכבי הלכת: גלגל הקפה; גלגל יוצא מרכז, ותנועת משוה המהלך.

כפתור תחת שני הקנים ממנה - לרמז שאין ריקנות בין הגלגלים.

השולחן מורה על גלגלי המזלות, והמנורה על גלגלי כוכבי לכת.

עשר יריעות המשכן - לרמז לתשעת גרמים השמימיים וכדור היסודות שבתוכם.

שני אדנים רומזים אל השכל העיוני והשכל המעשי.

4 עמודי הפרוכת - 4 הבדלים בין השכלים הנבדלים לגרמים השמימיים:

עמודים מצופים זהב - נצחיות השכלים והגלגלים

המסך על חמישה עמודים - לרמז על חמישה הבדלים בין הגשמיים העליונים לתחתונים

מזבח העולה חמש אמות, לרמז לחמש מאות שנה שיש ממרכז הארץ עד הגלגל.

ארבע קרנותיו, לרמז אל ארבעת הצורות: דומם וצומח חי ומדבר.

הקטעים ובהם הפרשנות הסימבולית-מדעית הושמטו ממהדורה מקוצרת זו של פירוש אברבנאל. הרוצה ללמוד קטעים אלה, מוזמן לעשות זאת במהדורות המלאות של הפירוש, ובמיוחד במהדורה המדעית של אבישי שוטלנד, בהוצאת חורב, ירושלים תשנ"ז.

[המשכן אינו מרמז למושגים עיוניים פילוסופיים]

[389] **ואשר אאמינהו אני בזה** הוא, שלא היה הרמז והמשל במשכן האלהים וכליו לדבר החכמות והדברים המושגים מתוך החקירה והעיון, כי לא היה צריך יתברך לעשות רמז והערה המשלית בבית מקדשו בקודש הקודשים ובהיכל המקודש ובעזרה, לדבר שהיה

ידוע ומושג לחכמים מתוך חקירתם ועיונם, ואולי שיש בו כפי מחשבותיהם הרבה שוא ודבר כזב. וכמה טעיות ושיבושים נכללו בחקירותיהם בדברים העליונים האלה מהגלגלים והשכלים הנבדלים.

ותטה הרמז לצווי המשכן ותורתיו על החקירות והסכמות ההן, כמי שישען על משענת קנה רצוף.

ולכן יותר ראוי שנאמר שהייתה ההערה והרמז במשכן וכליו לדבר יחוייב שנאמינהו בחוק התורה ומצוותיה, באופן שיהיה המשלי והרמז מדריך האדם למה שיעשה. וכבר גילה אמיתת זה הנביא יחזקאל ע"ה, באומרו:

אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את תכנית. ואם יכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתיו ואת כל חוקותיו וכל צורתיו וכל תורתיו הודע אותם וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת חוקותיו ועשו אותם.

ואמר זה לפי שבזמנו היו תועים בעבודת השמש והירח, ולכן אמר ויתבודדו ויבינו ענין הבית וימדדו את תכניתו, שהוא המשלי יורה להם טעותם. כי לה' המלוכה והוא המושל והמשגיח, ולא אחד מהמשרתים. ולו חכמו בזה יכלמו מעונותיהם, בראותם כי לא מעבר לים הוא, אבל בבית מקדשם ימצאו מה שילמדם להועיל בזה אם יתבוננו בו.

ולהיות זו כוונת הפסוקים, אמר הגד את בית ישראל את הבית. ואמר **הודע** אותם, ולא אמר **הראה**, להגיד שאין הדבר תלוי בראות העין כי אם בהבנת הרמז והנמשל בו. ואמנם למה אמר צורת הבית ותכונתו ושאר השמות אשר זכר. הנה שם בפירוש הפרשה פרשתי כל דבר על מתכונתו.

ענין רמזי המשכן וכליו לדעתי כך הוא

[מבנה כללי של המשכן]

הנה המשכן היה בגופו **ראשונה** יריעות תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חושב כרובים. והיה שם **שנית** מכסה להם יריעות עזים. ועליהן למכסה האוהל היה **שלישית** עורות אלים מאודמים ועורות תחשים. והיה **רביעית** מעמיד את האהל הקרשים שהיו שם מצופים זהב ואדניהם כסף.

והיו הדברים האלה ארבעתם **לרמז** שיש בכל קבוץ וכללות בני אדם ארבע כתות ומדרגות אנשים והם:

כת החכמים המתבודדים והמעולים.

וכת הפועלים עובדי אדמה ובעלי אומניות ובעלי סחורה.

וכת אנשי הצבא הגבורים ואנשי מלחמה.

וכת השרים אדוני הארץ המושלים בה שהעושר והכבוד לפנייהם.

וכנגדם היו הדברים האלה: כי הנה תכלת וארגמן ושאר הדברים מורים על כת החכמים

והמתבודדים, ולכן היו מצבעים מתחלפים, והיו כרובים ומעשה חושב, כי הם כולם משיגים במחשבה ועיון. ולרמז לדקותם היו משש משזר, ושאר הדברים הדקים. ולכך לא זכר בהם זהב ולא כסף.

ואמנם יריעות העזים שהיו אחריהם, היו רמז לכת עובדי האדמה, ולכן לא היה גם כן בהם כסף ולא זהב כי אם נחושת, לגסות הפועלים. ואמנם מכסה האהל בגגו למעלה שהיה מעורות אלים מאודמים ועורת תחשים, היה רמז לכת הלוחמים והגבורים כי הם מאודמים מהדם שישפכו על הארץ, ולזה לא היה בהם גם כן לא זהב ולא כסף כי חרב פיפיות בידם. ואמנם הקרשים היו רמז לכת השרים אדוני הארץ, שהמוסר והכבוד אתם, ולכן היו עצי שטים עומדים להורות על גדולתם, והיו מצופים זהב וטבעותיהם זהב. ואף הברחים היו זהב ואדניהם היו אדני כסף, שהכל הוא רמז לעושרם ולכבודם ולכספם ותשוקתם בממשלם.

הנה אם כן היה המשכן רמז לקיבוץ בני אדם ולכיתותיהם ומדרגותיהם בעצמם.

אמנם היה במשכן חלקים מתחלפים במעלה וקדושה וכבוד.

והיותר מקודש ממנו היה הדביר, והוא הנקרא קודש הקודשים, או לפני לפני. ובו היה הארון, ובתוכו לוחות העדות, ועליו הכפורת ושני כרובים משני קצותיו. והיה זה לרמז וללמד לבני אדם שאין השלמות האנושי נקנה בהיות האדם מן החכמים, ולא מעובדי אדמה, ולא מן הגבורים אשר בארץ המה ולא מן השרים זהב להם הממלאים בתיהם כסף. אבל תכלית האדם והצלחתו וטובו הוא העסק בתורת האלהים ושמירת מצוותיו. וכמו שאמר ראש החכמים (קהלת י"ב י"ג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.

[ארון הברית והכרובים]

ולזה הושמו בתוך הארון לוחות הברית וספר התורה בצדו, והיה זר זהב על הכפורת, להגיד שהכתר והעטרה האמתית היא בתורה, כי היא תכבד את האדם תשים לראשו עטרת פז בהצלחתו.

והונחו על הארון שני הכרובים, לרמז שהייתה התורה האלהית נתונה מהשם ית' באמצעות השכלים הנבדלים, ולכן היו פורשי כנפיים למעלה, להודיע כי מן הגבוה מעל גבוה היה השפע התורי מגיע.

וכמו שאמר מרע"ה ה' מסיני בא... ואתה מרבבות קדש מימינו אש דת למו. והיו פניהם איש אל אחיו, לרמז היותם כולם אהובים כולם ברורים כמו שאמרו הקדושים עליהם.

ואפשר עוד אצלי שהיו הכרובים ההם על הארץ כדמות שני ילדים קטנים אשר אין בהם כל מום ולא טעמו חטא. הראשון בצורת זכר. והשני בצורת נקבה.

לרמוז וללמד שכל איש ואשה אשר מבני ישראל המה, ראוי שמילדותם יתמידו ויכלו ימיהם על תורת האלהים ויהגו בה יומם ולילה, אם בקריאתה ואם בקיום מצוותיה, כי בזה יקנו שלמותם ואשרם.

וכזה אמר המשורר (תהלים קי"ט) **במה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך** כי כאשר יהיו מילדותם נקיים מעון, דבקים בתורת ה', יהיו פורשי כנפיים למעלה, מפני שהמה סוככים בכנפיהם על הכפורת. רוצה לומר, דבקים ומעיינים בתורה אשר תחתיו, וידבקו בעליונים היושבים ראשונה במלכות עילאה.

והיו פניהם איש אל אחיו, לרמוז שכל אשר בשם ישראל יכונה, ראוי שיהיו ראשונה כנפיו ומחשבתו פרושות למעלה, כלומר לעבוד את קונו יתברך בדברים שבינו למקום. וגם כן יהיו פניהם איש אל אחיו, רוצה לומר באהבת הרעים במה שבינו לחברו.

ואמר שנית **אל הכפורת יהיו פני הכרובים**, להגיד כי בשני הדברים האלה, רוצה לומר במצוות שבינו למקום ובמצוות שבין אדם לחבירו, בכולם יתנהג כפי התורה אשר בארון, ובה יהיה פנותו ומגמתו.

וגילה עוד בזה, שבאמצעות התורה תגיע הנבואה. שהנה בארון תגיע ביניהם הנבואה, ולכן כשנגזז הארון, נתחמה הנבואה, ואין עוד נביא. וזה שאמר **ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים**, כי לזכות ישראל ובאמצעות התורה יזכו לנבואה. ולזה לא חלה נבואה באומה אחרת. וזה הוא את כל אשר אצוה אותך את בני ישראל.

[הפרוכת]

ואחר הדביר היה במשכן הקדוש הזה הפרוכת, המבדילה בין הקודש ובין קודש הקודשים. וכותל היה בבנין שלמה, מבדיל המחיצה הזאת. והיה ענין הפרוכת או המחיצה לרמוז, שהתורה האלהית ראוי שישמור אותם האדם לשמה, ולא לקבל פרס כדברי אנטיגנוס. לפי שהעובד האמיתי אין ראוי שיביט אל דבר אחר, כי אם אל עבודת אלהיו ושמירות תורתו, ולא יעבוד לתקות שכר שיקוה ממנו. ולזה היה הפרוכת והכותל מבדילים את קודש הקודשים, שהוא עצמות ההצלחה, מן ההיכל הרומז אל השכר והטובות הנמשכות ממנו כמו שיתבאר.

ואחר הפרוכת היה ההיכל, שהוא מחיצה אחרת, והיו בו שלושה כלים, והם השולחן והמנורה ומזבח הקטורת, לרמוז ששומר התורה והמצוות, ומקיים אותם לשמו, אף על פי שהוא לא יעבוד לו מפני השכר, הנה הקדוש ברוך הוא לא יקפח שכר פעולותיו, ושלושה מיני השכר יושפעו עליו מאת בעל החסד והרחמים.

[שלושה מיני שכר, ושלושה כלים במשכן המסמלים אותם]

[השלחן]

הראשון השכר הגופני, עושר והכבוד. כי לא יעזוב את חסידי. וכמו שכתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. ואמר שלמה בחכמתו על התורה, אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד.

ולזה היה רומז השולחן, ועליו לחם הפנים. ונאמר בו **לחם פנים לפני תמיד**, רוצה לומר שכבודו ועושרו יהיה עליו בהשגחתו ית'. והנה היה השולחן זהב טהור, לרמוז אל העושר. והיו לשולחן רגלים וכלים מכלים שונים, מנקיותיו וכפותיו קערותיו, כולם זהב, לרמוז הכבוד. כי השולחן מורה על הגדולה והכבוד. והיה בשולחן מסגרת וזר זהב, לרמוז אל הכבוד. כי גם בטובות הזמניות האלה, פעמים הדבר סגור ומסוגר מדוע דרך רשעים צלחה ויש צדיק אובד בצדקו. והיו על השולחן י"ב חלות לחם, אם לרמוז לי"ב שבטי ישראל שיזכו בזה, או לשנים עשר חדשי השנה, שכן יהיה תמיד כפירוש יוסיפון, או לרמוז לי"ב מזלות שיחייבו כן תמיד ברצות השם. והיו מנקיות זהב, מונחות בין החלות, להורות על הכבוד והמעלה. והיו שם שתי כפות הלבונה לרמוז על השם הטוב.

הרי לך מבואר שהכלי הראשון מן ההיכל שהוא השולחן, היה לרמוז המין הראשון מהשכר.

[המנורה]

השכר השני אשר יתן השם לאוהבי שמו הוא החכמה והמדע. כי אם בתורת ה' חפצו יחכם, ויבין דבר מתוך דבר, ויתגלו לו תעלומות חכמה. שנאמר כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה. ובשמירת מצוותיו חכמתו מתקיימת.

והמנורה הייתה רומזת לזה המין השני מהשכר המתחייב משמירת התורה, שהוא שכר נפשי. לפי שנר ה' נשמת אדם, והיו שבעת הנרות שבמנורה רומזים אל שבע החכמות, שכולם ימצאו בתורת האלהים. והיו הנרות כולם פונות אל הנר האמצעי הנקרא נר מערבי, והוא היה פונה אל קודש הקודשים. לרמוז שהחכמה האמיתית היא אשר תסכים עם שורשי התורה שהייתה בארון.

והייתה המנורה זהב כולה, להורות על מעלת החכמה וקיומה לעד, ושלא ימצאו בה דעות זרות ובלתי מסכימות אל הדת, כי היא כולה זהב טהור. ולזה היה מעריך אותם אהרן ובניו מערב עד בוקר לפני ה', לרמוז שהם ילמדו את העם להועיל, כי הם אנשי חיל יראי אלהים, ויערכו וילמדו את החכמות לפני ה'. רוצה לומר, מסכימות לדעת התורה. והיו במנורה גביעים כפתורים ופרחים, לרמוז אל הסתעפות החכמות והידיעות כולם אלו

מאלו, והיות זאת החכמה הכנה לזאת. והייתה המנורה מקשה כולה, וכיכר זהב טהור יעשה אותה, לפי שהחכמות בצד מה יתאחדו כולם, להיותו כפי הנמצא. והנמצא כולו כאיש אחד. ולכך אמר שלמה **חכמות בחוץ תרונה** (משלי ט'), **חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה**. כי החכמה כולה אחת היא, כמו שהבית הוא בנין אחד בכללו. אלא שנחלקה לשבעה חלקים, למספר חלופי הנושאים אשר התחלקה אליהם מצד דרושיה, עד שלזה נקראו שבע חכמות. וכמו שכתוב, שלחה נערותיה תקרא. וזה ענין המנורה בעצמה, שהייתה כולה מקשה אחת, היא ונחלקה לשבעה קנים היוצאים ממנה. וכמה רמזים עשו חכמי הדורות בענין המנורה. **ומה שזכרתי פה הוא היותר מתיישב אצלי בה**. הרי לך רמזי הכלי השני, שהוא המנורה, כנגד המין השני מהשכר המגיע מהתורה.

[המזבח]

והשכר השלישי האחרון הנמשך משמירת התורה הוא השארות הנפש הבא לאדם אחר המות, לאור באור החיים. וכמאמר האשה החכמה: **והייתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים**. ולרמוז לזה, היה מזבח הקטורת בהיכל שהיה עניינו העלות העשן למעלה, רמז לנפש הצדקת העולה היא למעלה. והיה המזבח הזה מכוון לנוכח קודש הקודשים, ולא מדובק עם השולחן ולא עם המנורה, לרמוז שהשארות הנפש אינו נקנה בריבוי העושר והכבוד הנרמז בשולחן, ולא בקניין החכמות המחקריות, כי אם באמצעות התורה, והוא ההתאחדות האמיתי עם הכרובים פורשי כנפיים למעלה.

[הישארות הנפש אינה נלמדת מאריסטו]

וכבר ביאר הרב האלהי הר' יוסף שם טוב זצ"ל, אשר שמעתי בבחרותי חכמה מפיו בהרבה ממאמריו. והוכיח איך מדברי **אריסטו** ומפרשיו לא יתחייב שהנפש תישאר נצחית אחר המות בעבור החכמה. כי היא, עם היותה לדעתו הצלחת האדם, עניינה כענין הכבוד שהוא נבחר לעצמו. אבל לא שיישאר נצחי אחרי המות. ושאין לנו ראייה ולא מופת על ההשארות הנפש, ולא דרך לקנותו, אלא באמצעות ידיעת התורה וקיום מצוותיה. ומה יפו דבריו בזה, דברי פי חכם חן. יעונו דבריו בפירוש אפשרות הדבקות, ובמאמר **כבוד אלהים**, כי הוא דרוש נכבד ומעולה מאוד, ביארו שם בשורשיו.

[הקטורת]

ולהיות השכר הזה יותר יקר ועליון, היה הכהן הגדול ביום הצום הנבחר, בהיכנסו לקודש הקודשים, מוליך שם הקטורת, ומניחו לפני הארון והכרובים. כאומר **שובי נפשי למנוחייכי**. והיה הקטורת עוצר המגפה, כי השארות הנפש הנצחית יבזה המיתה הגופנית, ויעצור צערה. ולזה היה הכהן גדול מקטיר בבוקר ובערב במזבח זה. נאמר בו **קטורת תמיד לפני**

ה' קודש קודשים הוא לה', כי הבוקר והערב הם רמז לחיים ולמות. והיה ההשארות לפני ה' מפני נצחיותו, והיה קודש קדשים להיותו דבר אלהים רוחני, ושכר טהור ועליון כשכלים הנבדלים. ולכך לא נאמר כזה לא בשולחן ולא במנורה.

מזבח הזהב

והנה היה מזבח זה זהב, להורות על מעלתו ונצחיותו. אמנם היה מצופה על עץ, לרמז [390] שבאמצעות המעשים הגשמיים, שהם דברים נפסדים כעץ, יגיע האדם אל ההשארות הנצחית הנרמזת בזהב. ובסדר אחרי מות אצל הקטורת אזכור בו דעת אחר.

ואמנם למה לא צוה כאן בפרשת תרומה על מזבח הקטורת אצל השולחן והמנורה, וצוה עליה בסוף סדר תצווה, יתבאר סיבתו אחר זה.

סיכום

הנה ביארתי רמז שלושת הכלים הקדושים שהיו בהיכל ה': המחיצה האמצעית מהמשכן, והיה אחריהם המסך, כדי להבדיל את היכל הקודש מהחצר. והכלל שהיו שלושה הכלים מהם רומזים על שלושה מיני שכר אלהי, וכנגדם עליהם היה מתפלל הכהן גדול כשהיה נושא כפיו לברך את העם.

כי באומרו יברכה ה' וישמרך. [כיוון אל השכר הראשון מהעושר, כי הברכה היא תוספת טובה, ואמר בו וישמרך, כי העושר צריך שמירה פן יהיה שמור לבעליו לרעתו. ובאומרו יאר ה' פניו אליך] כיון לשכר השני מהחכמה שהוא האור השכלי. ולכך אמר **ויחונך**, כי הוא ית' חונן לאדם דעת. ובאומרו ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, כיון אל השכר האחרון הנפשי שהוא השלם האמתי. כמו שאמר (ישעי' נ"ח) **יבוא שלום ינוחו על משכבותם**. ועוד אדבר על זה במקומו.

מזבח העולה

ואמנם המחיצה השלישית מהמשכן, הנקראת אצלנו האולם או החצר, היו בה שני כלים בלבד: הראשון הוא מזבח העולה והשני הוא כיור וכנו.

והנה **מזבח העולה** היה רמז למות הגופנית שהיא אשר תבוא לאדם באחרית החלד, ואי אפשר להמלט ממנה. ולכן היה בעזרה בתחילת הבית, לרמז שמי גבר יחיה ולא יראה מות, לא יזכור את יום מותו, לא יירא את ה' ולא ישמור תורתו, ולא יזכה לשמירת התורה ולטובות ולמיני השכר הנמשכים ממנה.

אבל המעיין ביום המות מיום הולדו, בהכנסו בצאתו בבואו אל בית ה' אלהיו. יזכה

לשמירת התורה ומצוותיה אשר בקודש הקודשים. ואל שלוש מיני השכר הנרמזים בכלי ההיכל גם שהשארות הנפשי לא יזכה האדם בו אלא בהקדים אליו המות הגופני. ומפני זה היה מזבח העולה בחצר, ומזבח הקטורת אחריו בהיכל. להודיע שאחר המוות תבוא הדבקות הנפשית. והיה מזבח העולה רבוע, לרמז להרכבת ארבעה היסודות שהם סיבות ההפסד. והיה נחושת ולא זהב, לפי שעניינו השחתה וכליון, והיה לו מכבר מעשה רשת, לפי שהמות הוא רשת פרושה על כל החיים כמו שזכרתי כל זה למעלה, והיה נבוב לחות לפי שעניינו העולם הזה הם כוזבים, יחשוב אדם שיש בהם קיום כפי הנראה מהם, והם נבוכים בוקים ומבולקים מבפנים. והיה לו כבש סמוך אליו, לפי שהמות יכבוש בני אדם כולם. ולא היו עולים במעלות על המזבח לפי שאין שלטון ולא מעלה ביום המות.

והכיר וכנו

ואמנם הכיר היה לרמז שהנה יזכה האדם למעלת החכמה העושר והכבוד שנרמזו בשולחן ובמנורה, ולהשארות הנפש שנרמז במזבח הקטורת באמצעות המידות המשובחות והטהרה והרחיצה מהמידות מגונות. ומפני ששלמות המידות הוא היותה כפי התורה ולשם מצוות, ולא באופן אחר, לכן היו נותנים בכיור מים לרמז לתורה להגיד כי היא אשר תגביל המידות המשובחות ותסיר המגונות.

ומכונות הכיור היו רמז לתכונות נרמזים שהם גדרים למידות. ולכך עשה שלמה ע"ה במכונות מסגרות, לרמז אל הסייגים שיעשה האדם להדריך חומרו ולהשוות מזגו באופן ראוי. הלא כתבתי לך דעתי ומחשבתי ברמזי המשכן וכליו, ועליך להוסיף חכמה ודעת כהנה וכהנה.

ואני בפירושי לספר מלכים כתבתי בפירוש הבחינה הזאת עם דברים אחרים מתייחסים למקום ההוא.

ונחזור עתה לפירוש פסוקי הפרשה על דרך הפשט.

שמות כה, י-כב: בניית הארון

הנכון אצלי על דרך הפשט, שזכר הכתוב כלי המשכן בקדימה ואיחור, כפי החומר שהיו נעשים ממנו, מהדברים שנזכרו בנדבה. כי הנה לפי שהתחילה הנדבה בזהב וכסף ונחושת, ואחריו תכלת וארגמן וגו', התחיל לבאר מיד מה יעשו מן הזהב. וביאר: הארון והשולחן והמנורה שהיו מזהב. ולכן לא התחיל במשכן אלא בארון. ולפי שבמשכן היה גם כן זהב בקרסים והטבעות, וכסף באדנים, ונחושת בקרסי יריעות העזים, והיו גם כן ביריעות המשכן תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר, לכן זכר המשכן אחר אלה, הכל

כפי ערך החומר ומעלתו מהדברים המתנדבים. ואחרי המשכן זכר הפרוכת והמסך, שהיו גם כן מחומר המשכן. ואחר כך זכר מזבח העולה, לפי שהיה מעצי שטים ומנחושת בלבד. ואח"כ קלעי החצר שהיו משש בלבד. הרי לך בזה טעם וקשור הפרשיות כפי הנגלה מפשוטיהם. ועוד אזכור בזה אחר כך טעם אחר על צד הרמז.

ונבוא לביאור הפסוקים ואקבל מענינו מדברי המפרשים הטוב והישר בעיני.

ואומר כי בעבור שהיו שתי תכליות מעולים במעשה המשכן: **האחד** לכללות האומה שתדבק בהם השגחת השם יתברך, ותשרה שכינתו ביניהם. **והשני** למשה רבנו, שתהיה נבואתו מעל הכפורת מבין שני הכרובים, ולא על ידי מלאך כשאר הנביאים כולם.

לכן זכר הכתוב שניהם וייחסם לישראל, שהמה בתרומה אשר ירימו לה', יסבבו שתי המעלות האלוהיות האלה. וכמו שאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והוא התכלית הראשונה משרות השכינה ביניהם. ועל השלמות השניה אמר כאן באותו לשון עצמו ועשו ארון וגו'. ובסוף הציווי אמר ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו' - לכך לא אמר **ועשית** ארון, כאשר אמר בשולחן ובמנורה ושאר הכלים, אלא **ועשו** ארון, להגיד שישראל יסבבו עשייתו במה שינדבו.

אמנם כדי שלא יחשב שהייתה הכוונה באומרו ועשו ארון, שכל ישראל יתעסקו במלאכתו, נאמר אחריו וצפית אותו זהב ויצקת לו וגו'. ונתת על ארבע פעמותיו וגו' כי כל מעשה הארון למשה בלבד נצטוותה מלאכתו.

ובמדרש אמרו (ש"ר, לד):

מפני מה בכל הכלים כתיב ועשית, ובארון כתיב ועשו ארון. אמר ר"י בר שלום, אמר **הקדוש ברוך הוא: יבואו הכל יתעסקו בארון, כדי שכולם יזכו לתורה.**

והעסק הזה אין הכוונה בו שיתעסקו במלאכתו, אלא שיתנדבו כל אחד כלי זהב אחר לארון. והודיע הקדוש ברוך הוא שכמו שתכלית התרומה הייתה מאת העם לעשות ארמון ובית מקדש מלך ככה תכלית המשכן והארמון ההוא היה לשמירת הארון כי הוא היה כמו הלב באדם שעומד בתוכו ונותן חיים לכל איבריו.

הארון ומה שבתוכו

והנה ציוה שיהיה הארון עצי שטים, רוצה לומר מעצי שטים להיותם קלים מאוד, כדי שיהיה הארון נקל לשאת אותו. ולא נודע עוביים של הדפנות, אלא מפי הקבלה שהיה עוביים טפח. וציוה שיהיה אמיתיים ארכו, כפי הפשט, כדי שיעמדו שני נושאי הארון בין הבדים. כי עובי האדם הוא אמה. וכפי קבלת חכמינו זיכרונם לברכה, היה אורך הלוחות

ורוחבם ששה טפחים. והיו מונחים זו בצד זו לאורך לארון. ועובי הלוחות לא נתפרש, רק ידענו שהיו כתובים משני עבריהם, מזה ומזה הם כתובים. ונאמר לוחות אבן. משמע שהיו כצורת לוח דק. ולפי זה לא חשש שיהיה מקום פנוי בארון. ואחשוב שהיה ציפוי הזהב דק. ורחוק הוא שהיו שלושה ארונות, כי יהיה המשא כבד ולא יוכלו לשאת אותם ארבעה אנשים על כתפיהם, כל שכן עם כובד הכפורת והכרובים. ואמר **ועשית עליו זר זהב סביב**, שיעשה בעליון הארון זר זהב סביב, כדי להקיף עובי הכפורת באופן שלא יישמט מעל הארון. והציפוי היה ריקועי פחים. ואמר ויצקת לו ארבע טבעות זהב, להגיד שיתן הזהב בדפוס. כי היה מקשה מעשה פטיש.

ואמר **ויצקת לו**, כלומר לצורכו. כי יצטרך לשאת אותו בהן, שיתך הזהב ויעשה ממנו ארבע טבעות, שיהיו לארבע פעמותיו, רוצה לומר על ארבע רגליו. והיו אם כן בארון ארבע רגלים לארבע זוויותיו, ועליהם היו הארבע טבעות. וביאר הכתוב איך היו מונחות שם, באומרו ושתי טבעות על צלעו הראשון, ושתי טבעות על צלעו השנית. הרי שהיו שתי טבעות לצד אחד בשתי הרגלים מאותו צד, ושתיים מהצד האחר לשתי רגליו. וכן ציוה שיעשם בדים עצי שטים, רוצה לומר מעצי השטים הקלים והחזקים, ויהיה גם כן מצופים זהב. ויכניס הבדים ההם בטבעות אשר זכר, כדי לשאת את הארון בהם. כי היו הכוהנים מכניסים כתפותיהם תחת הבדים ההם, והיו בזה האופן נושאים את הארון מבלי שיגעו בו בידיהם. והיה לפי זה הארון בשאתם אותו עליון למעלה מכתפיהם, לפי שהבדים היו בטבעות שהיו ברגלי הארון למטה. והכוהנים יכניסו כתפיהם תחתיהם, וישאו את הארון למעלה.

ולפי שהיו הטבעות לצורך הבדים, והבדים כדי שלא יגעו בעצם הארון, הוצרך להזהיר: **בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסירו ממנו**. והייתה כל השמירה ההיא, בעבור שעל הארון ייתן את העדות, שהם הלוחות האלוהיות שהיה עתיד לתת לו. כי זה נאמר למשה בהר קודם קבלת הלוחות. וכל זה כדי שיהיו לוחות העדות שמה בשמירה מעליא, כדי שלא ישתברו הלוחות.

ואפשר לפרש העדות הנזכר כאן, שיתן אל הארון את ספר התורה, וגם שירת האזינו שציוה יתברך שתהיה שם לעד. והעניין שיתן זה סמוך לארון ולצדו. ויהיה לפי זה אמרו **ואל הארון תיתן את העדות**, כאלו אמר **ועם הארון**. וסמוך אליו תיתן את העדות אשר אתן אליך.

וציוה עוד שיעשה כפורת זהב טהור, רוצה לומר מזוקק שבעתים. ולא היה הכפורת עצי שטים כמו הארון, אבל היה כולו זהב טהור. והיה צרכו כדי לכסות את הארון, להיטיב

שמירת הלוחות אשר בו. והיה במידת הארון, לפי שהיה לצורך כסותו בלבד, כי כפרה הוא לשון מכסה. וכן אכפרה פניו במנחה, אכסה כעסו שלא יתראה נגדי.

השאלה השניה: בעניין הכרובים

שציוה יתברך לעשות על הכפורת, כי הנה יראה שהיה עובר בזה על לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת. ואיך ציוה אותם לעשות מה שהזזהו עליו.

תשובה לשאלה השניה:

הכרובים

וציוה עוד ועשית שנים כרובים. ואמרו **חז"ל** (סוכה ד,ה) שכרוב הוא כרביא, שהיו כצורת ילדים קטנים. וכאשר הוקשה להם מה שראה יחזקאל במראה השלישי פני אדם פני אריה ופני נשר, ולא זכר פני שור, כמו שזכר במראה הראשונה, וזכר במקומו פני כרוב, ומצד אחר קראם כולם כרובים. הבדילו ביניהם ואמרו, אפי זוטי אפי רברבא. וכן כתב הרב המורה, שכרוב הוא הצעיר לימים בני אדם.

והנה ציוה בכרובים דברים:

הראשון שיהיו מקשה משני קצות הכפורת. כי היה זהב הכפורת גוף מלא בלתי חלול מבפנים כחתיכה אחת, ויכו אותו בפטיש עד שיצירו ממנו הכפורת והכרובים.

והשני ציוה בהם ועשית כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה. ויראה הפסוק הזה כפל ומותר. אבל הוא אינו כן, רק להודיע שלא יהיו שני הכרובים מונחים מהצד האחר מהארון, או בלתי מכוונים זה כנגד זה, אלא שיעשה כרוב אחד מקצה האחד וכרוב אחד מקצה האחר. ולא שיעשה אותם בפני עצמן ויחברם בכפורת. אלא שמן הכפורת יעשה אותם על שני קצותם, רוצה לומר לאורכו.

והשלישי ציוה שיהיו הכרובים פורשי כנפיים למעלה. והיה ראוי שיצווה ראשונה לעשות כנפיים לכרובים, ואח"כ יצווה שיהיו פורשים אותם למעלה. אלא שהוא כמו שאמרתי, ששם כרוב הוא הצעיר מבני אדם עם כנפיים, ולכך נאמר וירכב על כרוב ויעוף. ולא הוצרך לעשות להם כנפיים, כי בהיותם כרובים היה הדבר נודע מעצמו. אבל ציוה שיהיו פורשי כנפיים למעלה להודיע שמגמתם אל עלתם יתברך, כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוה עשירי עליהם. ושעם היות מגמתם הראשונה למעלה, יפנו גם כן להיטיב למה שלמטה מהם. וזה הוא סוככים בכנפיהם על הכפורת. וכן יהיו פניהם איש אל אחיו. הרי כאן פנים למעלה ופנים למטה ופנים באמצע.

והנה חזר לומר אל הכפורת יהיו פני הכרובים להודיע שבכל פניותיהם, אם למעלה ואם למטה ואם איש אל אחיו, ישמרו דרך התורה אשר מתחת הכפורת. ואמנם אמרו ואל הארון תיתן את העדות. בהיות שכבר אמרו למעלה יהיה להגיד שלא ייתן הכפורת על הארון, אלא אחרי שישים בתוכו לוחות העדות. וכאלו אמר ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, אחרי אשר אל הארון תיתן את העדות אשר אתן אליך, כי אז תשים הכפורת עליו. ובהיות שמה הכפורת עם הכרובים למעלה על הלוחות, אז תבוא הנבואה ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים. רוצה לומר ולא תצטרך לעלות אל ההר להינבא, כי שם מבין שני הכרובים בהיותם על העדות אצווה אותך את כל הדברים הצריכים אל בני ישראל.

וכבר זכרתי על מה היה רמז הכפורת והכרובים כפי רמזי דרך החכמה, וכפי דרך התורה אשר בחרתי בו, ולפי דרך הפשט הזה. ולכל אחד מדרכי הרמזים ההם במצוות הארון והכרובים לא היו עוברים על לא תעשה לך פסל וכל תמונה, כי שם הייתה האזהרה שלא יבואו לעובדם, כמו שאמר לא תשתחוו להם ולא תעבדם. אך מלאכת המשכן וכליו היו לשם ה', ולא היו הכרובים להיותם אמצעיים בינם לבין אלוהיהם. אלא לזכר מעשים הנוראים.

והותרה בזה השאלה השניה.

שמות כה, כג-ל: עשיית השולחן

[הדביר]

לפי שנעשה המשכן בדמיון מקדש מלך רב ובית מלכות, לכן ייחד הדביר שהוא קודש הקודשים כדמיון הבית הפנימי, החדר המיוחד למלך, אשר לו שם ארגז ממונו וארון חפציו, שלא נמסרו מפתחותיו לשליח. ואחרי הדביר הקדוש ומקודש ההוא המיוחד למלך לבדו, שלא יכנס בו אדם, היה ההיכל, והוא בית מושבו אשר שם שולחן המלך וכסא והמנורה, ושם יכנסו משרתיו ועבדיו לעובדו. כי היה השולחן כשולחן המלך בעושר ובמעלה רמה. ומנורה נגדו. ומזבח הקטורת היה במקום כסא מלכותו. ולכן היו מקטירים שם קטורת סמים בבוקר ובערב, דמיון מה שיעשו למלכים בעת מאכלם שני פעמים ביום בבוקר ובערב.

[השלחן]

והנה היה השולחן גם כן מעצי שטים, כדי שיהיה נקל לשאת אותו. והיה אמתיים אורכו, כאלו יאכל עליו אדם אחד בלבד. כי רוחב האדם הוא אמה. ונשאר חצי האמה מזה וחצי האמה מזה לשתי מערכות הלחם. אחד בקצה האחד ויישאר מקום פנוי לאכול שמה. והיו

כל אחת משתי המערכות שש חלות לחם, כנגד ששת הימים שהיה המן יורד לישראל, שצריך לחם אחד בבוקר לכל אחד מהם, ולחם אחד בערב. והיו י"ב לחם בששת ימים. אך ביום השבת יערכנו הכהן לפני ה', מפני שלא היה יורד בו לחם מן השמים.

והיה השולחן אמה רחבו, כדי שיהיה המקום הנשאר פנוי לפני האוכל אמה על אמה. והיה אמה וחצי קומתו, כדי שיהיה השולחן בקומת האדם עד טבורו, כי קומת כל אדם ג' אמות. ומן הרגלים אשר בארץ עד הטבור הם אמה וחצי האמה.

ומזה תדע שלא בחר הקדוש ברוך הוא שיהיה שולחנו נמוך ועל פני הארץ, כמו שאוכלים בני קדר. אלא שיהיה השולחן גבוה מן הארץ, כמנהג היום באלו הארצות, האוכלים על שולחנות גבוהים. וכל שכן הגדולים והמלכים מהם. כי הוא באמת המנהג המשובח והמתייחס אל הכבוד.

ואמר וצפית אותו זהב טהור רוצה לומר שיהיה השולחן כולו בעליון ובתחתון כל העץ מצופה מכל צד מזהב טהור מזוקק, שאין סיגים מעורבים בו.

ואמר **ועשית לו מסגרת**, וגו' להגיד שבעליון השולחן מצד חוץ יעשה זר אחד סביבו, ולפנים מן הזר יעשה המסגרת מעצי שטים, ורוחב טפח מכל צד. ועוד יעשה זר אחד סביב למסגרת. ואין ספק שהיה גם כן מצופה זהב. והיה החיצון כדי שהמסגרת אשר עליו יהיה קיים במקומו ולא יזוז ולא ייפול. והיה המסגרת והזר הפנימי שאחריו כדי שלא יזוז לחם הפנים מהמערכה ולא ייפול לכאן ולכאן.

[הובלת השולחן ממקום למקום]

ולענין ההולכה ונשיאת השולחן והעתקו ממקום למקום, ציוה **ועשית לו**, רוצה לומר לשולחן, ארבע טבעות זהב, ושיתן אותם על ארבעת הפאות אשר לארבע רגליו. והרגלים היו בתחתית השולחן, ושם היו הטבעות בזויות השולחן ורגליו. וכדי שלא יחשוב לתת הטבעות במסגרת עצמו, שהוא בעליון השולחן, הוצרך לומר לעומת המסגרת תהיינה הטבעות, כלומר שיהיו למטה בנכחיות זוויות המסגרת. ויהיו הטבעות ההם בתים לבדים, שיכניסו הבדים באותם הטבעות לשאת את השולחן.

ונמשך מזה שבעת המסעות והדרך, היה השולחן עליון על כתפי הנושאים אותו, ולכך ציוה מיד על מעשי הבדים וציפויים זהב.

וכן ציוה על הכלים הצריכים לשולחן, באומרו ועשית קערותיו, והם הדפוסים שבהם יאפו את לחם הפנים העומדים בשלושה דפנות חי"ת. ולפי שהיה הלחם עשוי כמו תיבה פרוצה משתי רוחותיה, ושולים בו מלמטה, וכופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים. לכן נקרא לחם הפנים. והיה נאפה בדפוס של ברזל, וכשמוציאו מן התנור ביום שישי נותנו בדפוס של זהב עד למחר ביום השבת שמסדרו על השולחן. ואותו דפוס של זהב נקרא קערה.

וכפותיו הם המזרקים לשמש בהם לחם בשולחן.
ורש"י כתב **שכפותיו** הם הבזיכים שנותנים בהם הלבונה, ו**קשותיו** הם כמין חצאי קנים חלולים נסדקים לאורכו, והיו של זהב מונחים בין לחם ולחם, כדי שיכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. ו**מנקיותיו** אשר יוסך בהן, כתב **רש"י** שהם סניפים כמין יתדות של זהב, עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה פיצולים זו למעלה מזו, וראשי הקנים שבין לחם ולחם סמוכים על אותם פיצולים כדי שלא יכבד עליהם משא לחם העליונים על התחתונים וישברו.
 ואמר אחר זה **זהב טהור תעשה אותם**, להגיד שעם היותם כלי שרת לא יקלו בעיניהם אותם הכלים לעשותם מזהב בלתי מזוקק, כדי שיהיו יותר חזקים לשמש. אבל על כל פנים כולם יהיו זהב טהור.

השאלה השלישית: בעניין השולחן ולחם הפנים אשר עליו

כי מה היה הוצרך במצווה הזאת לשום י"ב חלות לחם על השולחן ההוא, ולבונה בתוכם, ושלא יאכל אדם מהם כל השבוע עד היום השביעי. האם היה זה לצורך גבוה, והנה הלחם לא היה נאכל שמה, ולא היה הי"ת צריך אליו, כי הוא הנותן לחם לכל בשר.
 ובדין כתב **הרב המורה** שלענין השולחן ולחם הפנים לא ידע ולא מצא טעם עד היום ההוא.

תשובה לשאלה השלישית:

והיה תכלית השולחן שיתן עליו לחם הפנים, רוצה לומר שיש לו פנים לכאן ולכאן מצדי הבית. או שנקרא לחם הפנים, מלשון לפני ה' תמיד, כדברי **הראב"ע**.
 והנה הלחם הזה לא היה נאכל שמה, אבל היה נחלק למשמרות. והוא המוכיח שלא היה זה לצורך גבוה, אלא לרמוז על מעשי ה' כי נורא הוא, שהיה השולחן רמז לגלגל המזלות כמו שביארתי בדרך רמז לחכמה. או היה הערה ורמז שהטובות הגשמיות העושר והכבוד הם מלפני ה', לאוהביו ולשומרי מצוותיו.

והותרה בזה השאלה השלישית.

שמות כה, לא-מ: המנורה והנרות

לא וְעָשִׂיתָ מִנְּחָת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תִּיעָשֶׂה הַמִּנְּוָה
 וְרִכָּה וְקִנָּה גְבִיעִיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנֶה יִהְיוּ:
 לֵב וְשֵׁשֶׁת קָנִים יֵצְאִים מֵאֲדָתָהּ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מֵאֲדָתָהּ הָאֶחָד
 וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מֵאֲדָתָהּ הַשֵּׁנִי:
 לֵב שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח
 וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח
 כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן-הַמִּנְּוָה:

אחרי שכבר ביאר מעשה השולחן שהיה לצד ימין מהנכנס להיכל, זכר מעשה המנורה שהייתה לצד שמאל הנכנס שמה. וציוה שתהיה המנורה מקשה, שפירושו לדעת **רש"י** שתהיה כולה גוף מלא, ולא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים ואח"כ ידביקם ויחברם כדרך הצורפים. אבל יעשה המנורה וקניה כפתוריה ופרחיה וגביעיה הכל מחתיכת זהב אחת. ומקיש בקורנס, וחותר בכלי האומנות, ומפריד האיברים אילך ואילך. והוא אמרו מקשה תעשה המנורה, יריכה, שהוא הרגל שלה למטה העשוי כמין תיבה שעליה נשענת המנורה, וקנה והיא הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי, גביעיה שהם כמין כוסות בולטים ויוצאים מכל קנה וקנה במניין שנתן בהם הכתוב. וכפתוריה הם כמין תפוחים עגולים ובולטין סביבות הקנה, ופרחיה והם ציורים נעשים בה כמין פרחים - כולם ממנה יהיו, מאותה החתיכה של זהב.

אבל ה**ראב"ע** כתב שהייתה המנורה חלולה. ולזה אמר ירכה וקנה וששה קנים יוצאים מצדיה, שהיו הקנים כולם חלולים. שאם לא היו כן לא היו קנים. **ונראה לי שאין לו טענה בעניין** הקנים, כי אפשר היה לעשותם מלאים, בחיצונייהם עגולים בצורת קנים. כי כבר ימצאו הרבה קנים מלאים מבלי רקות ופנוי כלל. ואלמלא כן, לא יצדק אומרו מקשה תעשה המנורה, כי לא יוכלו לעשות חלולים מחתיכה אחת. ואמר תעשה המנורה, לפי שנתקשה בעיני משה עניין המלאכה הזאת. והודיעו יתברך שאפשר להיעשות המנורה מקשה על ידי האומנים. ואמנם דרך הדרש הוא ידוע, שנעשית מאליה, אבל אני לפרש הכתוב על פשוטו באתי.

ואמר ושישה קנים יוצאים מצדיה, להגיד שיהיה קנה המנורה באמצע, ושלושה קנים מצד זה ושלושה קנים מצד זה, וכולן יהיו יוצאים מצדיה, כי כולה מקשה היא. ואמר **שלושה גביעים משוקדים ושלושה גביעים**, להגיד שבקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה, יהיו ארבעה גביעים לא שלושה כאשר, הם בשאר הקנים. כי בקנה ההוא היה גביע אחד בירך, והשלושה למעלה סמוכים לכפתור ופרח ולנר, כמו בשאר הקנים. עוד ציוה שיהיו בקנה האמצעי ההוא שלושה כפתורים, ומכל אחד מהם יצאו שני קנים אחד לכאן ואחד לכאן, כאלו מאותו הכפתור היו יוצאים הקנים ההם. וזה שאמר וכפתור תחת שני הקנים. וכפל לומר זה שלוש פעמים, להגיד שהם שלושה כפתורים שיוצאים מהם ששת הקנים כמו שזכרתי.

ועם היות המלאכה רבה ומשתרגת, הנה הזהיר שעל כל פנים כפתוריהם וקנותם היוצאים מהם, הכל ממנה. רוצה לומר, מהמנורה יהיו, לפי שכולה היה מקשה אחת מחתיכה אחת של זהב כמו שפירשתי. והוצרך לומר עוד זהב טהור, להגיד שעם היות שהיו הקנים מלאים, וכן הכפתורים והפרחים, לא יעלה בלבבם לומר: הדברים האלה, מפני היותם דבר אינו נראה לעין, אינו צורך שיהיה זהב מזוקק, ואין אדם רואה אותו, די שיהיה זהב

מעורב. לכן אמר: לא תעשה כן. כי האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב. ולכן יהיה הכל זהב טהור.

השאלה הרביעית: במנורה

שצויה שידליקו בה נרות בבוקר בבוקר, וכן בערב. וכתב **הרב המורה** שהיה לכבוד ולתפארת הבית, כי הוא יותר הדור בהיות בו נר דולק מבהיותו בחושך. ואם הייתה הדלקתה בלילה בלבד, היה טעם הרב נכון. אבל ההדלקה ביום, מה ההוד והתפארת אשר לבית, בנרות דולקים בצאת השמש בגבורתו? כי הם לא לעזר ולא להועיל. אף כי לא נתן הרב סיבה כלל לששת הקנים ולגביעים ולכפתור ופרח.

תשובה לשאלה הרביעית:

[הנרות]

לז ועשית את-נרתיקה שבעה והעלה את-נרתיקה והאיר על-עבר פניה:
לח ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור:

ואחרי שצויה על המנורה, צויה גם כן על הנרות, ועשית את נרותיה שבעה והעלה את נרותיה והאיר אל עבר פניה, רוצה לומר שתהיה המנורה כולה וששת נרותיה שבראשי הקנים היוצאים מצדיה, מסובין כנגד האמצעי, באופן שהנרות כשתדליקם יאירו אל עבר פניה לקנה האמצעי שהוא גוף המנורה.

והנכון שאמר **והאיר**, על כל נר ונר מששת הנרות, שיאיר אל עבר פניו אל גוף המנורה. ויהיה זה כשידליק הפתיל אל מול פני המנורה. והאמצעי שהוא העיקר, היה מאיר לצד מערב, אל מול הארון ונכחו. ולכן נקרא נר מערבי, שממנו היה מתחיל ובו היה מסיים בהטיבו את הנרות.

והיו אם כן הנרות שבעה, רוצה לומר ששה בששת קנים, והנר האמצעי. וכפי דעת בעלי הפשט, היו הגביעים והכפתורים והפרחים לנוי וליופי.

ואני כבר ביארתי בדרך רמזי החכמה שהיו שבעת הקנים רומזים לגלגלי שבעת כוכבי הלכת, והגביעים והכפתורים והפרחים לענייני הגלגלים ההם ותנועותיהם. ואמנם כפי הרמז התורני, הייתה המנורה רמז לחכמה העיונית, ולכן היו בה שבעה קנים ושבעה נרות, לרמז לשבע חכמות ושאר הדברים הרומזים להסתעפות החכמות. והיות המנורה מקשה אחת, היה רמז על התאחדות החכמות, כפי מה שיתאחדו הנושאים שהמציאות כלו באיש אחד.

וכפי כל אחד מהדרכים האלה הותרה השאלה הרביעית.

ואמר **ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור**. להגיד שמלקחות שבהם לוקחים הפתילים, והמחתות שבהם מרימים הדשן מהנרות, הכל יהיה עשוי מזהב טהור. אף על פי שיהיו כלי שרת, ויהיה משקל המנורה עם כל הכלים ההם ככר זהב טהור, לא שהיו המלקחים והמחתות מקשה עם המנורה, כי אם שהמנורה בעצמה תהיה ככר זהב אחד, כדברי רבי יהודה. אבל הכלים לא היו בכלל הכיכר, אלא להודיע שיהיו גם הן זהב טהור. וכן כתב **הרמב"ן**.

השאלה החמישית: במזבח הקטורת שהיה בהיכל

בין השולחן והמנורה. מה היה הצורך בו?

והרב המורה כתב שהיה כדי להסיר ולבטל ריח הבשר השחוט והנקרב על המזבח החיצון ובאשו וסרחונו. אבל זה לא יתכן, כי אם זה היה תכלית ההקטרה, היה ראוי להקטיר בעזרה סמוך לבית השחיטה, לא בהיכל הקודש שלא היה שם בשר מת, וכ"ש בקודש הקודשים, שהיה הכהן גדול מכניס הקטורת ביום הכיפורים. וידוע שלא היה שם סרחון בשר מת, חלילה וחס.

תשובה לשאלה החמישית:

[מזבח הקטורת]

ואמנם מזבח הקטורת לא היה להסיר ריח רע מבשר השחיטה, כי האש היה מתוך כל זה. אלא לרמוז בדרך רמזי החכמה אל הגלגל התשיעי העליון, שאין בו כוכבים. ואם לרמוז להשארות הנפש אחר המות, כמו שביארתי ברמז התורני.

והותרה בזה השאלה החמישית.

ואמנם למה לא נזכר כאן סמוך לשולחן ולמנורה, יתבאר בסוף הפרשה הזאת **בתשובת השאלה התשיעית**.

אברבנאל שמות פרק כו

שמות כו, א-ל: בניית המשכן

כפי מה שאמר, היה ראוי שיאמר **ועשית משכן**, כמו שאמר ועשית שולחן ועשית מנורה ובשאר. אמנם אמר כאן **ואת המשכן תעשה**, לפי שכבר אמר למעלה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, והיו יודעים שיעשו משכן, ושציוה במעשה הארון, אם להיותו עיקר מעשה המשכן, ואם להודיע מה יעשה מהזהב שזכר בתחילת הנדבה כאשר פרשתי. לכן אחרי שזכר השולחן והמנורה שיעשה מהזהב, ציוה על המשכן שיכנס במלאכתו זהב וכסף ונחושת, תכלת וארגמן ותולעת שני ושש. ולזה אמר **ואת המשכן תעשה**, כאלו אמר ואולם את המשכן שכבר צויתך עליו למעלה, תעשה באופן כך וכך.

[היריעות]

והנה היו במשכן דברים מתחלפים במהותם, והם היריעות התחתונות הנקראות יריעות האוהל, שהיו עשר יריעות, והן היו ארוגות שש משזר, רוצה לומר חוטי שש כפולים לחוזק להיות שתי. ותכלת וארגמן ותולעת שני להיות ערב, ולרקום מעשה חושב בהם.

וחז"ל (יומא ע"ב) דרשו שכל חוט היה כפול ששה, והם זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר.

אבל אין הדעת סובלו כפי הפשט, לפי שאם היו כל החוטים שווים, איך יראו הכרובים מעשה חושב במראה הצבעונים, אם לא בחוטים שונים. ועוד, שהכתוב לא זכר בזה הזהב.

ואתה תמצא כשתעיין בכתובים, שלא נזכר השש באמצע החוטים, רק בתחילה או בסוף. להודיע כי השש משזר הוא השתי, מפני שהוא חזק, ומראהו לבן. ומעשה אורג וחושב ורוקם ייעשו בערב: לפעמים יכנס בו חוט זהב, ופעמים תכלת, וכן השאר שהם משונים בצבעיהם.

הנה אם כן, כפי הפשט, היו אלה היריעות משש משזר השתי, שהוא פשתן לבן כפול שש חוטים, והערב היה ממשי בצבע תכלת, ובצבע ארגמן, ובצבע תולעת שני, והוא המשי אדום בצבעו הנקרא קארמיזי". ומפני חילופי הצבעים של אותו משי, היו כרובים מעשה חושב ארוגים בהם באותה מלאכה. ונקרא **מעשה חושב**, לפי שהוא מעשה ידי אומן, שיוסף החוטים בחשבון ומחשבה, עד שייראו הצורות משני צדדי היריעה. מה שאין כן מעשה רוקם, שהוא שיתפרו הצורות בחוטים ובמעשה מחט, עד שייראו מצד אחד בלבד.

וצויה שתהיה כל אחת מהיריעות שמונה ועשרים באמה, לפי שכמו שזכרו במסכת מידות היו היריעות מונחות אחרי הקרשים לצד חוץ לראותם. והיה אורכן על רוחב המשכן עשר אמות, ותולים תשעה מכל צד, ומגיעים עד מקום האדנים שהיו נכנסים מבין שליבת הקרשים אמה. ורוחב עשרת היריעות היו בכולם יחד ארבעים אמה, ונתונים על אורך המשכן שלושים אמה, ותולים מאחורי המשכן לצד מערב, ומגיעים עד הקרקע. והיו באים הקרסים והלולאות נוכח הפרוכת המבדיל בין הקודש ובין קודש הקודשים.

וכן פירשו המפרשים כולם.

אבל יקשה איך יעמדו היריעות במקצוע רוח המערב, כי היריעות הנוגעות בקרקע אחרי המשכן, היה אורכה לשמונה ועשרים אמות, ורוחב המשכן היה עשר אמות בלבד.

לכן ראוי שנאמר, שהיו נמתחים במיתרים על יתדות המשכן בשתי קרנות המערביים.

ואמר חמש היריעות תהיינה חוברות אשה אל אחותה, להגיד שתהיינה מחוברות חמש היריעות שרוחב כולם עשרים אמה, ושיעשה לולאות תכלת, שהם נקבים בצורת טבעות מוכפלים מחוטי תכלת, להיאחז בהם הקרסים על שפת היריעה האחת מן החמש יריעות המחוברות. ומפני שיש לה שתי שפתות, מבואר שיהיה השפה מקצה בחוברת, רצה לומר

מן הצד שמתחברות חמישים לולאות בשמונה ועשרים אמות מרחק שווה בינותם, שיהיה כל מרחק חצי אמה וחצי שביעית אמה, ואז תהיינה מקבילות הלולאות זו לזו. ובהיכנס הקרסים בלולאות, היה המשכן אחד באותו אהל מהיריעות ההם.

ואחרי שזכר יריעות השש והמשי שהיו אחרי הקרשים ועל הגג, ציוה עוד שיעשה יריעות עזים, רוצה לומר ארוגות מצמר העזים. ויהיו עשר יריעות מהם, וכל אחת מהן שלושים אמות באורך וארבע ברוחב. והנה יריעות העזים לא היו מעשה חושב, ולא בצורת כרובים, כי הם היו בלבד לשמור את יריעות המשכן היקרות. וידוע שהדבר שהוא לתכלית שמירת דבר אחר, הוא למטה ממנו במעלה בהכרח. ולכן אמר שיהיו יריעות העזים לאוהל על המשכן, רוצה לומר לשמירתו. ולכן לא היו בהם הלולאות מתכלת, ולא היו הקרסים מזהב, כאשר היו ביריעות השש והמשי. אבל היו הלולאות מצמר גם כן, והקרסים מנחושת.

ואמר וסרח העודף ביריעות האוהל, להגיד שהמשכן יהיה עשר יריעות כנגד עשרה מחנות של קדושי עליונים. והאוהל שהוא יריעות העזים, היה נוסף יריעה אחת, אשר חציה הייתה כפולה כנגד הכפורת לפנים, וחציה תסרח על אחורי המשכן, כדי להעלים המשכן מעיני כל רואה ומביט מבחוץ.

ומה שאמר למעלה וכפלת את היריעה השישית אל מול פני האהל, פירש **רש"י** שחצי היריעה הזאת היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד פתח האהל, וחציה האחר היה סרח העודף שתסרח ותתפשט על אחורי המשכן, לכסות שתי אמות מגולות מהקרשים. והאמה מזה והאמה מזה לצפון ולדרום בעודף באורך יריעות האוהל, שהם עודפות על אהל יריעות המשכן, שתי אמות יהיה סרוח על צדי המשכן לצפון ולדרום. ואחרי המשכן הוא צד המערב, לפי שהפתח במזרח היה שהם פניו, וצפון ודרום קרואים צדדים לימין ולשמאל.

[עורות אלים מאדמים]

ואחרי שזכר יריעות העזים שיהיו לאהל על המשכן לשמור היריעות היקרות, ציוה שיעשה עוד שמירה אחרת, והיא מעורות אלים מאודמים ומעורות תחשים, שיעשה מהם מכסה לכסות גג המשכן על יריעות העזים והשאר שתחתיהם. והיה המכסה הזה לקבל מלמעלה מטר וגשמים ולכלוכים אחרים.

הנה אם כן שלושה אהלים היו שם: אהל משש ומשי, ואהל יריעות עזים אשר עליו, ומכסה האהל מעורות אלים מאודמים ועורות תחשים שהיה למעלה מהכל.

ויש אומרים שהיה על יריעות העזים מכסה עורות אלים מאודמים, שהיה מכסה את הגג והדפנות כולם, ושהיה על הגג בלבד עור מכסה אחד מעורות תחשים. ושעל זה נאמר

ועשית מכסה לאהל עורות אלים מאודמים, שהוא היה מכסה כולל לאהל כולו, ואמר עוד ומכסה עורות תחשים מלמעלה, שהיה מכסה לגג בלבד.
ואינו נכון בעיני. כי המכסה מהעורות, אחד היה לא שנים. והקמת המשכן מעידה עליו, שנאמר ויקם משה את המשכן וגו'. ויפרוש את האהל על המשכן, וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה, כאשר ציוה ה' את משה.
ומבואר הוא **שיריעות השש והמשי** אשר אחר הקרשים, הוא היה האהל היותר נכבד ויקר, כי הוא היה הפנימי לנוכח קודש הקודשים, ולכן היה יותר חשוב והיה מעשה חשוב כרובים.
והאהל האמצעי מיריעות העזים אשר אחריו, היה למטה ממנו במעלה, ועודף עליו מכל צד ומקיפו, ולא היה מקבל לכלוך.
ומכסה האהל שבעורות, היה למטה במדרגה מכולם.

אברבנאל שמות פרק כז

שמות כז, א-ח: המזבח

אחרי שזכר הדברים האלה הנעשים מהזהב והכסף והנעשים מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. זכר מה הוא אשר יעשה עוד מעצי השיטים ונחושת בלבד מבלי זהב וכסף ולא תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר.

מתי נאמר "כאשר הראה אותך בהר"

ואמר כאשר הראה אותך בהר כן יעשו. לפי שכמו שזכרתי למעלה על דרך הפשט הראה הקדוש ברוך הוא למשה רבנו בהר כל ענייני המשכן בצורה מוגשמות לנגד עיניו, כדי שיקבל ציורם בשלמות, וילמדם אל האומנים לעשות כן.
ואפשר שיכווין אל הרמז הנרמז בעניינים ההם. אמנם ראוי שתבונן שבארבע פעמים באה האזהרה הזאת שיעשה כמו שהראהו בהר:
הראשון מהם היה כולל, שאחרי זיכרון הדיבור אמר ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו.
והפעם הזאת היה כהוגן להיותה בתחילת הדברים.
אבל אחרי כן בזיכרון הכלים, בקצתם אמרו ובקצתם לא אמרו. כי הנה בארון לא אמרו וגם בשולחן לא אמרו.

אמנם במנורה אמרו שנאמר **וראה ועשה כתבנית אשר אתה מראה בהר**. וכן בזיכרון המשכן בסופו אמר גם כן **והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר**. אמנם בפרוכת לא אמרו, ולא ג"כ במסך.
ואח"כ במזבח הנחושת אמר **כאשר הראה אותך בהר כן יעשו**, ובחצר לא אמרו, ובסדר

ואתה תצווה לא אמרו כלל, לא בבגדי הכהנים ולא באופן קדושתם וקורבנותיהם, ולא במזבח הקטורת שנצטווה שם.

וראוי לחקור הסיבה בזה.

ועל דרך הפשט נראה שהדברים שהיה ציורם קשה על הדמיון, הוצרך לומר בהם שיזכור הצורה המוגשמת שנראה לו מהם בהר, ובאותו ציור ותמונה יעשה זה. ומזה היה המנורה שנתקשה משה בצורה כמו שזכרתי, וכן המשכן ביריעותיו: העזים ומכסה העורות והקרשים ושאר הדברים שיצטרכו לציור ותמונה. וכן המזבח החיצון, מפני רשת וכרכוב ושאר הדברים שבו, הוצרך לומר בהם כן, מפני קושי ציורם. אך שאר הכלים שלא היה ציורם קשה, לא הוצרך לומר בהם כן. ונסתפק עם מה שכבר אמר בתחילת הפרשה, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו.

שמות כז, ט-יט: חצר המשכן

השאלה השמינית: בחצר

שצויה יתברך שיהיו בו האדנים נחושת ווי העמודים וחשוקיהם כסף. כי הנה מזבח הקטורת היה המזבח וכל כליו זהב טהור, ובמזבח העולה היה ציפוי גופו וקרנותיו נחושת. אמנם בחצר, לא היה כולו כסף ולא כולו נחושת, אבל היה קצתו כסף וקצתו נחושת.

תשובה לשאלה השמינית:

[הסבר המבנה הכללי של המשכן]

ויצא לנו מכל זה שהחצר כולו עם המשכן אשר בתוכו היה חמשת אלפים אמה, ושמהם היו לצד מזרח חמישים על חמישים שהם אלפים וחמש מאות. ומשלושת הרוחות צפון ודרום ומערב היה רחב החצר עשרים אמה. והיה אם כן נתון המשכן באמצע הרוחב. וכלל ואמר בסוף הספור שהיה חצר שש משזר לא משי ולא דבר אחר. ואדניהם היו נחושת לא זהב ולא כסף וכן לכל כלי המשכן ולכל עבודתו, רוצה לומר שאר הכלים שלא נזכרו כמקבות ודומיהם. וכן כל יתדות המשכן שהיו תקועים בארץ למתוח היריעות במיתריהם עד שיעמדו נמתחים ולא יגביהם הרוח, וכן כל יתדות המשכן שהיו למתוח בחמשת הקלעים כדי שלא יגביהם הרוח מעל הארץ כולם היו נחושת.

ואמר זה למעט המסך של שער החצר מסך פתח אהל מועד שלא היו צריכים יתדות נחושת. גם שלא היו נמתחים למטה ביתדות. אבל מגביהים אותם לצאת ולבוא תחתיהם.

הנה צויה ית' בחצר שיהיו חישוקיהם כסף, וויהם כסף, ושאר הדברים כולם נחושת. לרמוז שבעולם השפל הזה כל ענייניו נחושת והשחתה והפסד, אך חישוקיהם כסף, כי יש

באדם חשוקה וחשק לדברים הנצחיים הנפשיים, ומפני זה היו חישוקיהם כסף. גם שהיו העניינים השפלים תלויים בעליונים, שהם נכבדים ונצחיים. ולרמז לזה גם כן היו וויהם כסף, כי בוים היו תלויים.

הנה אם כן, בבחינת עצמם היו נחושת, ובבחינת סיבתם היו כסף. וכן תמצא שהיו קלעי החצר כולם שש משזר, שהוא פשתן לבן בלבד, לפי שאין שלטון ביום המוות. אמנם בשער החצר היה המסך תכלת וארגמן ותולעת שני, להעיר את האדם, שבשער ההוא צדיקים יבואו בו, ויש שם כבוד והדר אם יזכו אליו.

הנה מפני כל הבחינות האלה נצטוו הדברים בזה האופן.

והותרה עם זה השאלה השמינית.

השאלה התשיעית [באיזה סדר הציווי לעשות את המשכן?]

למה זה ציוה הקדוש ברוך הוא על מעשה המשכן וכליו בחילוף סדר הנחתם וזה כי הנה במעשה ובהנחה היה המשכן בראשונה נמתח יריעותיו וקרסיו קרשיו עמודיו אדניו ובריחיו, אחר כך היה מבפנים מונח בדביר לפני לפני. הארון והכפורת עם הכרובים. ואחריהם היה מונח הפרוכת להבדיל בין הקדש ובין קודש הקודשים. ואחר זה היו בהיכל השולחן והמנורה ושמן למאור ומזבח הקטורת. ואחריהם היה מסך הפתח. ואחר זה היה החצר. ובו מזבח העולה וכיור וכנו. ואחר זה נעשו בגדי הכהנים.

וכפי הסדר הזה תמצא בפרשת ויקהל, שציוה משה לישראל על עשיית כל הכלים האלה ובזה הסדר עצמו נזכרו בעשייתם. ובזה הסדר עצמו כתוב בסדר פקודי שהביאו האומנים לפני משה את כל המלאכה. ובזה הסדר עצמו ציוה ה' למשה להקים את המשכן וגם בזה הסדר נזכר שם שהוקם המשכן והונחו הכלים. ולכן הוקשה לי מאוד למה כאשר ציוה יתברך על מעשה המשכן וכליו לא זכר הדברים בסדר הזה עצמו, כי הנה נפסד הסדר בצוואתם בשנים עשר דברים.

האחד שהתחיל בצווי הארון והיה לו להתחיל בצווי המשכן

והשני שלא זכר הפרוכת אחרי זיכרון הארון כמו שהייתה הנחתו.

השלישי שזכר השולחן והמנורה מבלי זיכרון הפסק הפרוכת [הוספת דפוס ונציה].

והרביעי שזכר המשכן אחרי השולחן והמנורה שלא במקומו.

והחמישי שלא זכר מסך הפתח סמוך לשולחן ולמנורה בהנחתו.

והשישי שזכר הפרוכת ומסך הפתח אחרי זיכרון המשכן שלא כראוי.

השביעי שלא זכר הכיור וכנו סמוך למזבח העולה כפי הנחתו.

השמיני שקודם השלימו זיכרון כלי המקדש ציוה על השמן למאור בפרשת תצווה .

התשיעי שציוה על בגדי הכהנים ועל קדושתם קודם השלימו צווי המשכן וכליו.

העשירי שציוה על מזבח הקטורת בסוף סדר תצווה אחרי בגדי הכהנים וקדושתם וקדושת המזבח החיצון.

האחד עשר במה שציוה על השקלים ומנין העם קודם צווי הכיור וכנו והשנים עשר במה שציוה על הכיור וכנו בסדר כי תשא אחר כל שאר הדברים שלא היו מכלי המשכן.

הרי לך מבואר מהבלתי סידור והבילבול בצווים האלהיים בי"ב הדברים האלה. ומי יתן וידעתי הסיבה בהם, כי אין להאמין שהיה זה במקרה.

תשובה לשאלה התשיעית:

ונשאר עתה לבאר למה זה לא ציוה השם יתברך על מעשה המשכן וכליו כפי דרך הנחתם וכפי אופן הרמז הנרמז בהם. ובאה הצוואה באופן מבולבל, והיא **השאלה התשיעית** אשר העירותי בפרשה. [ונציה 397]

ואומר בתשובתה, שהבורא ית' למד לעמו רמזים מדעיים מטבעי המציאות, מורים עליהם המשכן וכליו כפי סדר הנחתם במשכנו כמו שביארתי. ומלבד זה עוד רצה לתת להם רמז אחר והוראה נכבדת, כפי סדר הציווי אשר ציוה עליהם בקדימה ואחור. וכדי לרמוז אל הלימוד והרמז ההוא, ציוה על הדברים באותו אופן שבאה המצווה עליהם.

[סדר הצווים להקמת המשכן הוא סדר חינוכי]

וביאור זה כי אחרי שאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם –

ציוה ראשונה על הארון, להודיעם שזה היה תכלית הכוונה בכל המלאכה רוצה לומר להמשך אחרי התורה האלהית ולהגות בה יומם ולילה ולשמור מצוותיה באשר הוא סוף כל האדם והצלחתו. ולכן לא התחיל בצווי מעשה המשכן המורה על עסק בני אדם וכיתותיהם כי אין זה טובם ואושרם, אלא בארון והתורה אשר בו.

וזכר אחריו השולחן והמנורה מבלי זיכרון הפסק הפרוכת, להודיע שהטובות כולם אשר בעולם הזה, אם הגשמיות הנרמזים בשולחן ואם הנפשיות הנרמזים במנורה, ימשכו מן התורה מבלי הפסק.

וציוה אחר זה מיד במשכן יריעותיו ומכסהו וקרשיו, להודיע שאם לא ימשך האדם אחרי התורה שרמז בארון, שהיא סיבה לשולחן ולמנורה, אבל ימשך אחר המשכן להיותו מן השרים זהב להם, או מעובדי האדמה ובעלי המלאכות, או מהמתבודדים ובעלי החכמות, או מבעלי המלחמה שהם הכיתות הנרמזים במשכן כמו שביארתי - הנה אז ימשך אחרי הפרוכת המבדילה אותו מקודש הקודשים. כי העולם הנתון בלבו, יבדילו מהתורה והמצוות.

ולכן נזכר הפרכת אחרי המשכן וסמוך אליו.

וזכר המסך אחריו, לרמוז שגם כן ימשך אליו מהיותו נמשך אחרי ענייני העולם הזה שיהיה נבדל מהשולחן והמנורה כי בהיות [דבר ה' רחוק מן האנשים], חכמה מה להם, גם עושר גם כבוד יחדל מהם, כי לכן היה המסך מורה על זה ההבדל.

[המשכן וכליו משקפים את החכמה מול רדיפת הבצע]

הרי שלמדנו מזה שבהיות האדם נמשך אחרי הארון והתורה שבתוכו, יהיו עמו מבלי הבדל ולא מונע השולחן והמנורה. כי בהיותו נבהל להונו ורדוף אחרי ענייני העולם הזה, והפורק מן התורה, תעבור ותובדל ממנו ברכת ה' היא תעשיר, הנרמזת בשולחן, והחכמה הנרמזת במנורה. כי לא תתקיים החכמה עם המיות הזמן ותחבולותיו.

אבל יהיה תכלית האדם אשר כזה הנמשך אחרי המשכן, שיבוא למזבח העולה, המורה על המוות והשחתת הגוף וכוחותיו, שלכן היה מנחשת והיה בו מכבר מעשה רשת כמו שזכרתי, ויהיה תכלית עניין להתרחק מקודש הקודשים ומהיכל הקודש, בדד ישב מחוץ למחנה הקדוש, בחצר שהוא היה החלק היותר שפל ונבזה מחלקי המשכן, מגולה לשרב ולשמש, לא שמור ומכוסה כאשר היה בהיכל הקודש.

ולרמז על גבול חייו ומספר שנותיו, היה החצר מאה באמה שהוא הגבול שאפשר שיחיה האדם, ועמודיו היו עשרים, לרמז על ימי הבחרות; ורוחב החצר חמישים אמה, כי כן הם הימים הטובים אשר יחיה האדם, עד חמישים שנה הראשונים מימיו, כי משם ואילך יחסר הכוח.

והיו ווי העמודים וחשוקיהם כסף, לרמז אל הכסף והתשוקה אשר לא יחדל ממנו בבחרותו ובזקנתו לאסוף הון ולהגביל תאוותיו. ולפי שראוי לאדם שיפקח על זה עיניו, וישלים נפשו באמונות האמיתיות בהימשך אחרי האנשים השלמים שידריכוהו להיות בתורת ה' חפצו, ולא בדבר אחר - לכן ציוה אחר זה **ואתה תצווה את בני ישראל וייקחו אליך שמן זית זך**, שיזהיר את העם בענין האמונות, שלא יהיה בהם אפיקורוס, או איש מסופק בדבר משורשי התורה. כי הוא הנרמז בשמן הטוב הזך. כי הידיעות אשר כאלה באוהל מועד מחוץ לפרוכת, יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר בתמידות לפני ה', כלומר שיהיו המלמדים דעת אנשי חיל יראי אלהים כאהרן ובניו, ויהיו הדעות והאמונות מאותם שהם לפני ה', ואשר ראוי שימצאו בבני ישראל הישרים בלבותם. וכמאמר המשורר (תהלים קל"ג) **כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מידותיו**.

[תפקיד הכהנים – קדושה והוראת ישראל]

ולפי שכלל רמז ב'שמן זית' דעות והאמונות, ובאהרן ובניו - מלמדים דעת ויראת ה', סמך אליו פרשת (שמות כ"ח א') **ואתה הקרב אליך את אהרן**. וציוה על בגדי הכהנים שיהיו לכבוד ולתפארת, להיותם מורים תורת האלהים. וציוה איך יתנהגו בקדושתם כדי שיתקדשו לגבוה בפרישה: **זה אשר תעשה להם לקדשם**. וזכר מה הייתה העבודה התמידית שיעשו הכהנים על המזבח, והיא עולות התמיד, את הכבש אחד לערב -

להורות על אחדות השם יתברך בעולמו, וישראל גוי אחד בארץ.

[קדושת ישראל והגעתו לאמונות האמיתיות]

ועל כל זה אמר שם ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי וקידשתי את אוהל מועד, רוצה לומר שבזה האופן אשר זכר בכל הצווים שקדמו, יהיה ישראל מקודש, וישכון כבוד ה' ביניהם. והם ידעו את אלוהיהם כי יתיישבו באמונותיהם על ידי המלמדים אותם דרך להשארות הנפש הנצחי שיגיעו אליו השלמים אחר המוות. והוא הנרמז במזבח הקטורת. ולכן ציוה עליו בסוף ואתה תצווה, אחרי כל הדברים שקדמו, להודיע שעל ידי השמן זית זך הרומז לאמונות האמיתיות, ובאמצעות אהרן ובניו ודומיהם שישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהם, יהיה להם מזבח הקטורת לא מנחשת כמזבח העולה, כי אם מזהב טהור. ולכן עשה ההקטרה מצרנית להעלאת הנרות, להודיע שמי שילמד החכמה והמדע ושורשי התורה, הוא יביאם לחיי העולם הבא. וכדי לרמז הרמז הנכבד הזה, באו צווי המשכן וכליו באותו אופן שנזכרו בתורה.

והותרה בזה השאלה התשיעית.

השאלה העשירית: למה זה באו כל צווי המשכן בדיבור אחד בלבד.

והוא אומרו וידבר ה' אל משה לאמור, דבר אל בני ישראל וייקחו לי תרומה. ותחת אותו הדיבור באו כמה מצוות ואזהרות מכל המלאכה והכלים, ויוכללו בו כל סדר וייקחו לי תרומה, וכל סדר ואתה תצווה. כי לא נאמר עוד וידבר ה' אל משה לאמור עד תחילת פרשת כי תשא, ושם נזכר דיבור על כל מצווה ומצווה: וידבר ה' אל משה לאמור כי תשא; וידבר ה' אל משה לאמור ועשית כיור נחשת; וידבר ה' אל משה לאמור ואתה קח לך בשמים ראש; ויאמר ה' אל משה קח לך סמים; וידבר ה' אל משה לאמור ראה קראתי בשם בצלאל; ויאמר ה' אל משה לאמור ואתה דבר אל בני ישראל לאמור אך את שבתותי.

והוא באמת דבר זר ומתמיה מאוד, שכל הצווים הרבים והגדולים ההם שבאו בפרשת תרומה ובפרשת תצווה, כולם נכנסו והוכללו תחת דיבור אחד בלבד. אמנם בסדר כי תשא, שציוה על ששה עניינים, באו עליהם ששה דיבורים, על כל אחד דיבור או אמירה אחת.

ואין ספק שזיכרון הדיבורים והתחלפותם הוא לאחת משלוש סיבות:

אם מפני שנפסק הדיבור או האמירה הראשונה ובא דיבור אחר בזמן אחר מחודש.

ואם מפני חלוף הנושאים, שעם היות שני הדיבורים בזמן אחד יזכור הכתוב וידבר ה' בכל אחד מהם, מפני חלוף הנושאים.

ואם מפני מעלת הדבר, שאף על פי שיהיה הזמן אחד והנושא אחד, יאמר הכתוב וידבר ה', להיותו דבר רשום ומעולה, ומפני מעלתו יוסד בו הדיבור ההוא.

וכאשר תתבונן לא תמצא אחת מאלה הסיבות בדבר הזה. כי הנה כל מה שנאמר למשה רבנו בהר, היה בזמן אחד מדובק ומקושר מבלי הפסק זמן, וכמו שאמר וייתן אל משה ככלתו לדבר אתו. גם לא היו בכאן נושאים מתחלפים בין מה שנאמר בסדר תרומה ובסדר תצווה, ובין מה שנאמר בתחילת סדר כי תשא, כי הכל היה מעשה המשכן וכליו שנאמרו יחד. גם לא היו הדברים שציוה עליהם בסדר כי תשא גדולי המעלה מהנזכרים בשאר הפרשיות, כי הארון והשולחן והמנורה ומזבח הקטורת היו הכלים היותר קדושים ונכבדים מכל כלי הבית.

ולמה אם כן לא נאמרו בהם ובכל אחד מהם וידבר ה' כמו שנאמר בכיור וכונו, ובשמן המשחה וסמי הקטורת, ושאר הדברים שנזכרו שם בסדר כי תשא. וזו באמת היא חקירה נכבדת והגונה למקום הזה, ולא קדמני אדם לדבר בה דבר קטן או גדול.

תשובה לשאלה העשירית

והתבונן שלהיות רמז אחד כפי כל אחד מהדרכים אשר ביארתי במעשה המשכן וכליו לכן נאמרו כל הצווים האלה במאמר אחד בתחילת סדר תרומה ולא בא דיבור אחד לא על הארון ולא על השולחן ולא על המנורה עם כל מעלתו. ולא בפר' תצווה בבגדי הכהנים ובסדר קדושתם ובמזבח הקטורת לפי שהיו כל הדברים מקושרים ומדובקים ברמז אחד הנרמז בהם כמו שביארתי. אמנם מתחילת סדר כי תשא לפי שציוה הקדוש ברוך הוא שם על הדברים הצריכים לשלמות מלאכת המשכן ולא מפאת הרמז והערה אשר קדמה, ולא היו הדברים ההם דבוקים ומקושרים זה בזה לצורך הרמז. לכן בא על כל אחד מהם דיבור מיוחד. וידבר ה' אל משה לאמור. כי הנה בעבור שהיו צריכים במלאכה אל כסף ובתרומה לא נתנו ממנו מה שיהיה בו די ציוה יתברך כי תשא וגו' כדי שימנו ישראל ויתנו כל אחד מחצית השקל שממנו נעשו האדנים כמו שיתבאר שם בע"ה ולפי שהכהנים העומדים במזבח היה ראוי שירחצו ידיהם ורגליהם בהיכנסם בהיכל בא דיבור ועשית כיור נחשת וגו' כי לא היה הכיור וכונו רמז למידות המשובחות כי הם בכלל המצוות שכללה תורת האלהים. אבל היה צרכו לעניין רחיצת הכהנים ממש. ולפי שלקידוש הכהנים והאהל וכליו היה צריך שמן המשחה בא דיבור אחר על עשיותו וכן דיבור אחר על מעשה הקטורת. ולפי שלא היו יודעים מי היה האיש הראוי לעשות מלאכת הקדש הזאת. בא דיבור ראה קראתי. בשם בצלאל. ולפי שגם כן היו מספקים אם מלאכת המשכן תהיה דוחה את השבת לא בא דיבור אך את שבתותי תשמורו. הנה אם כן כל הצווים שבסדר תרומה ובסדר תצווה נכללו בדיבור אחד לפי שהיו מקושרים ומדובקים בטעם והרמז שעליו נצטוו. אמנם הדברים שציוה בסדר כי תשא בא על כל אחד מהם דיבור אחד להיותם נפרדים בעצמם בטעמם ובלתי מקושרים ברמז שלהם ושלא באו לתכלית

ההמשל והרמז כי אם לצורך המלאכה ושלמותה.
והותרה עם זה השאלה העשירית.

[מה חשיבות בלימוד פרשת המשכן והקרבנות?]

ולא יעלה בלבבך שהסיפורים האלה ממעשה המשכן וכליו וסדר הקמתו ומשאו והקרבנות וענייני הנשיאים ובגדי הכהנים ושאר הדברים שהיו בדורות ההם, עתה שאנחנו בגלות אין לנו תועלת בידיעתם. וכן המצוות התלויות בארץ או המיוסדות בטהרת הכהנים וטומאתם מה התועלת שיש לנו עתה בידיעתם. כי הנה התשובה בזה היא שכל העניינים שבאו בתורה, מאי זה מין שיהיו, הנה עיקר הכוונה בהם שיהיו בספר חכמה עליונה ולימוד אלהי בה יעיינו כל בעלי דת, עד שישלימו נפשותיהם בהשגות והידיעות ההם. וכמו שאמר ושמרתם את כל דברי הברית הזאת ועשיתם אותם, למען תשכילו את אשר תעשון.

ואמרו חז"ל: ושמרתם - זו משנה, ועשיתם - כמשמעו. ובזאת המדרגה מהמעשה שיש בו לימוד וחכמה התייחדו היחידים והחכמים בשלמות. ואין להם הבדל משעת המעשה לאחר המעשה. ולכן היה מה שידענו היום בענייני המשכן וכליו עם רמזיהם מועיל לנו היום הזה כיום המעשה עצמו. ועל זה האופן באמת לא בטלה עבודת הקרבנות ודיני טומאה וטהרה, אף שהמעשה בפועל בהם בטל, כי השכלתם לא בטלה, וכבר יקנה האדם בזיכרון תמיד ההכנעה לפניו יתברך. וכמו שכתוב זבחי אלהים רוח נשברה. והוא עצמו מה שאמרו חז"ל: זאת תורת העולה למנחה ולזבח השלמים, מלמד שכל העוסק בפרשת קרבנות מעלה עליו הכתוב כאלו הקריבה. וזה כי כמו שיועיל המעשה הוא כשנעשה, להעמיד נגד רעיוניך יראת האלהים ורוממותו, ככה יכונן מחשבותיך להשכיל גדולתו וחכמתו, ולהידבק בו בהשכיל העניין הנכבד אשר אליו התיישרו מצוותיו. והמקרא והעיון ללמוד ולעיין באמיתת המצוות ההן, הוא יביאהו באמת אל ההצלחה האמיתית. וכן הוא בכל המעשים התורניים, עד שהייתה מפני זה התורה אשר בידינו כלי אומנות להכין לפנינו את הדרך אשר נלך להיות כאלהים יודעי טוב, לחיותנו בכל המקומות ובכל הזמנים.

תם.